

Võru valla üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)

KSH väljatöötamise kavatsuse eelnõu
24.01.2019

Planeerimisprotsessi

korraldaja: Võru Vallavalitsus

Planeeringu koostaja: AB Artes Terrae OÜ

KSH läbiviija: Alkranel OÜ

Juhtekspert: Alar Noorvee

2019

Sisukord

Sisukord	3
1. Üldist.....	4
2. KSH objekt, ulatus ja eesmärk.....	5
2.1. Arengustsenaariumid	5
3. Mõjutatava keskkonna ülevaade ja seos KSHs käsitletavaga.....	7
3.1. Planeeringuala asukoht ja paiknemine	7
3.2. Looduskeskkond	7
3.2.1. Maastik, geoloogia ja maavarad	7
3.2.2. Põhjavesi, põhjavee kaitstus	10
3.2.3. Pinnavesi (veekogud).....	11
3.2.4. Väärtuslikud maastikud	12
3.2.5. Rohevõrgustik	13
3.2.6. Kaitstavad loodusobjektid ja muud loodusväärtused	14
3.2.7. Natura 2000 alad.....	16
3.3. Sotsiaal-majanduslik keskkond.....	19
3.3.1. Rahvastik ja asustus.....	19
3.3.2. Sotsiaalne taristu	21
3.3.3. Tehniline taristu.....	23
3.3.4. Ettevõtluskeskkond.....	24
3.3.5. Ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh kultuuriväärtused.....	25
4. Strateegilise planeerimisdokumendi seos strateegiliste planeerimisdokumentidega.....	26
5. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju (sh mõjutatavad keskkonnamelemendid ja eeldatavad mõjuallikad) ning KSH sisu	30
5.1. Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju, mõjutatavad keskkonnamelemendid ja eeldatavad mõjuallikad	30
5.2. KSH sisu	32
5.3. KSH hindamismetoodika kirjeldus	33
6. Koostöö ja kaasamine	36
7. Protsessi eeldatav ajakava.....	37
8. Strateegilise planeerimisdokumendi ja KSH osapooled	37
KSH väljatöötamise kavatsuse (VTK) lisad	39
KSH VTK lisa 1. ÜP koostamise ja KSH algatamise otsus.	39

1. Üldist

Planeerimisseaduse § 80 lg 2 kohaselt on keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi: KSH) väljatöötamise kavatsus (edaspidi: VTK) dokument, milles märgitakse keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatus, sisu ja eeldatav ajakava ning üldplaneeringu (edaspidi: ÜP) rakendamise eeldatavalt kaasneda võiv oluline keskkonnamõju, sh mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus, võimalik mõju Natura 2000 võrgustikule ja muu planeeringu koostamise korraldajale teadaolev asjassepuutuv teave. KSH VTK on alusdokumendiks KSH läbiviimisel ja aruande eelnõu koostamisel (PlanS § 80 lõige 3).

Vastavalt planeerimisseaduse (PlanS) § 2 lg 3 kohaldatakse planeeringu koostamise käigus läbiviidavale KSH-le PlanS tulenevaid menetlusnõudeid. Planeerimisseaduses viidatud juhtudel arvestatakse ka keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (KeHJS) nõudeid, seejuures nõuded keskkonnamõju hindamise aruande sisule ja muudele tingimustele tulenevad keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest (KeHJS § 40).

2. KSH objekt, ulatus ja eesmärk

Käesoleva keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi ka *KSH*) objektiks on Võru valla üldplaneering. Võru vald on omavalitsusüksus Võru maakonnas, mis moodustati 21. oktoobril 2017. aastal Lasva, Orava, Sõmerpalu, Vastseliina ja Võru valla ühinemise tulemusena. Võru valla näol on tegu nn rõngasvallaga, mis ümbritseb maakonnakeskust Võru linna. Valla pindala on 952 ruutkilomeetrit (Võru valla arengukava 2018-2030). Haldusreformi tulemusena muutus ka maakonnapiir, kuna varasemalt kuulus Orava vald Põlva maakonna koosseisu.

Üldplaneeringu koostamine ja KSH algatati Võru Vallavolikogu 11.04.2018 otsusega nr 53.

Üldplaneeringu alaks on kogu Võru valla haldusterritoorium ning seosed valla lähiümbrusega (naaberomavalitsustega), et tagada sidusate võrgustike (taristud, roheline võrgustik) toimimine. KSH ala ühtib planeeringualaga: keskkonnamõju strateegiline hindamine viiakse läbi Võru vallas.

Tulenevalt keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 31¹ on KSH eesmärgiks arvestada keskkonnakaalutlusi strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel ning kehtestamisel, tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja edendada säästvat arengut.

Võru valla KSH põhieesmärk on keskkonnakaalutlustega arvestamine üldplaneeringu koostamisel ning seeläbi inim- ja looduskeskkonna mõjusid tasakaalustava lahenduse leidmine. Põhieesmärgi saavutamiseks on KSH alameesmärgid hinnata üldplaneeringu elluviimisega kaasnevat olulist keskkonnamõju, selgitada välja alternatiivsete lahenduste võimalused, määrata vajadusel mõjude leevendusmeetmed, arvestades üldplaneeringu eesmarke ja käsitletavat territooriumi. Oluliste mõjude käsitlemisega samatähtis on planeeringu elluviimisega kaasnevate oluliste soodsate mõjude hindamine ja nende võimendamise võimaluste väljapakkumine.

KSH näitab, milliste oluliste keskkonnaargumentide alusel toimub üldplaneeringu kaalutusprotsessi jooksul valikute tegemine ja otsusteni jõudmine. Mõjude hindamisel püstitakse üldplaneeringu täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab üldplaneeringuga reguleerida.

KSH puhul mõistame keskkonda laiemalt kui ainult looduskeskkond. Mõju hinnatakse nii loodus-, kultuurilise-, sotsiaal- kui ka majanduskeskkonna aspektide seisukohast.

KSH aruanne on üldplaneeringu juurde kuuluv lisa (planeerimisseadus § 3 lõige 4).

2.1. Arengustenaariumid

Planeeringu koostamine on algfaasis, mistõttu puuduvad hetkel planeeringulahenduse väljatöötamisel tekkivad alternatiivsed arengustenaariumid.

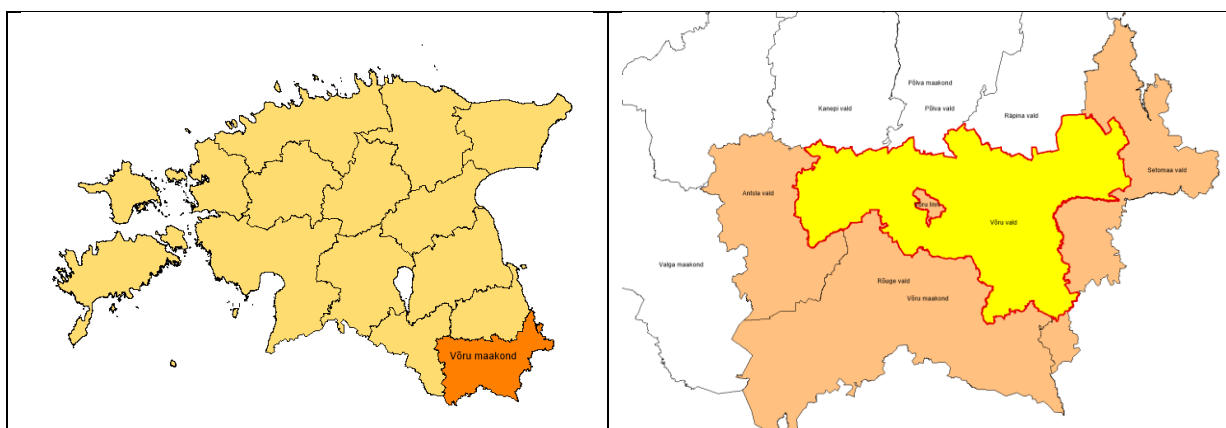
Üldplaneeringu koostamise raames töötatakse välja erinevad arengustenaariumid. KSH koostamise raames teostatakse alternatiivsete arengustenaariumite võrdlus, sh hinnatakse stsenaariumide realiseerimisega kaasneva võivad olulised mõjud.

Välja valitud stsenaariumi baasil sõnastatakse valla ruumilise arengu eesmärgid täpsemalt, mille juures arvestatakse ka ilmnunud väärtusi ning pikaajalisi strateegilisi arenguid. Välja valitud arengustsenaariumile teostatakse põhjalikum mõjude analüüs KSH aruande koostamise raames.

3. Mõjutatava keskkonna ülevaade ja seos KSHs käsitletavaga

3.1. Planeeringuala asukoht ja paiknemine

Võru vald paikneb Kagu-Eestis, Võru maakonnas. Võru vald (joonis 3.1) moodustus 2017. aastal toimunud haldusreformi tulemusel viiest omavalitsusüksusest: Lasva vald (u 1700 elanikku), Orava vald (u 700 elanikku), Sõmerpalu vald (u 1800 elanikku), Vastseliina vald (u 2000 elanikku) ja Võru vald (u 4800 elanikku). Haldusreformi tulemusena muutus ka maakonnapiir, kuna varasemalt kuulus Orava vald Põlva maakonna koosseisu (Võru valla arengukava 2018-2030).

Joonis 3.1. Võru valla paiknemine (Võru maakond tähistatud oranži alana; Võru valla piir tähistatud punase joonega ja kollase alana).

Võru valla naaberomavalitsused on läänes Antsla vald, põhjas Kanepi, Põlva ja Rõuge vald (Põlva maakond), idas Setomaa ning lõunas Rõuge vald ja riigipiiri taga Vene Föderatsioon. Vald ümbritseb rõngasvallana Võru linna.

Võru linna kaugus Tallinnast on ligikaudu 250 km ja Tartust umbes 70 km (Võru valla arengukava 2018-2030).

Võru vallas on 186 asustusüksust – viis alevikku (Vastseliina, Parksepa, Kose, Väimela ja Sõmerpalu) ja 181 küla. Valla keskus paikneb Võru linnas. Kogu valla territooriumi peamiseks tõmbekeskuseks on Võru linn, kuhu valla elanikud liiguvad tööle ja erinevaid teenuseid tarbima. Laiemas vaates on vallaelanikele oluliseks tõmbekeskuseks ka Lõuna-Eesti keskus Tartu (Võru valla arengukava 2018-2030).

3.2. Looduskeskkond

3.2.1. Maastik, geoloogia ja maavarad

Maastik:

Võru valla põhjaosa paikneb Otepää kõrgustikul ja lõunaosa Haanja kõrgustikul, nende vahele jääb madalam Võru-Hargla nõgu. Künklikke maastikke ilmestavad enamasti põllud ja metsad. Võrreldes Eesti keskmisega, on seal ka rohkem rohumaid, mille vahelt leiab palju suuremaid ja väiksemaid järvi. Pool (50%), umbes 48 tuhat ha maakatastrisse kantud

kõlvikutest kuulub metsamaa alla. Enam kui neljandik on haritav maa (28%, u 27 tuhat ha), looduslik rohumaa moodustab valla pindalast 9% (Võru valla toimekeskkonna analüüs 2018).

Geoloogia:

Võru vald paikneb devoni ajastu liivakiviladestul ja seetõttu ilmestavad maastikku arvukad mandrijää taandumisel tekkinud moreenist koosnevad pinnavormid. Vallas leidub loodusvaradest peamiselt vaid liiva ja kruusa. Liiva kaevandatakse Tabina, Loosi, Kaku, Piiraja, Piusa, Pugastu ja teistes väiksemates karjäärides ning kruusa näiteks Jaani karjääris. Kurgsoo turbatootmise alalt kooritakse turvast (Võru valla toimekeskkonna analüüs 2018) (vaata ka tabelit 3.2).

Endise Lasva valla territooriumil on aluspõhjaks Kesk-Devoni ladestik. Selles piirkonnas leidub palju erinevaid pinnavorme, nagu näiteks veesettelised liivsavi- ja savitasandikud, liivased küngastikud ja vallistikud, madal- ja siirdesootasandikud, kõrgsood, kivised saviliiva- ja liivsavitasandikud. Levinumad mullad on leetmullad, soostunud leer ja kamarmullad, soomullad ning lammimullad (Lasva valla üldplaneering, 2013).

Endise Orava valla territoorium jääb Palumaa maastikurajooni, kus avaldub Kesk-Devoni ladestu Gauja (põhjaosas) ja Amata (lõunaosas) lade. Kesk-Devoni ladestule on iseloomulik terrigeensed setted (liivad, savid), kus Fennoskandia kilbilt lähtunud jõed kandsid Eesti alale jäänud nõkku peeneteralisi osiseid. Tänu väikesele rauasisaldusele liivakivis on võimalik liiva kasutada klaasi valmistamisel (Orava valla üldplaneering, 2011).

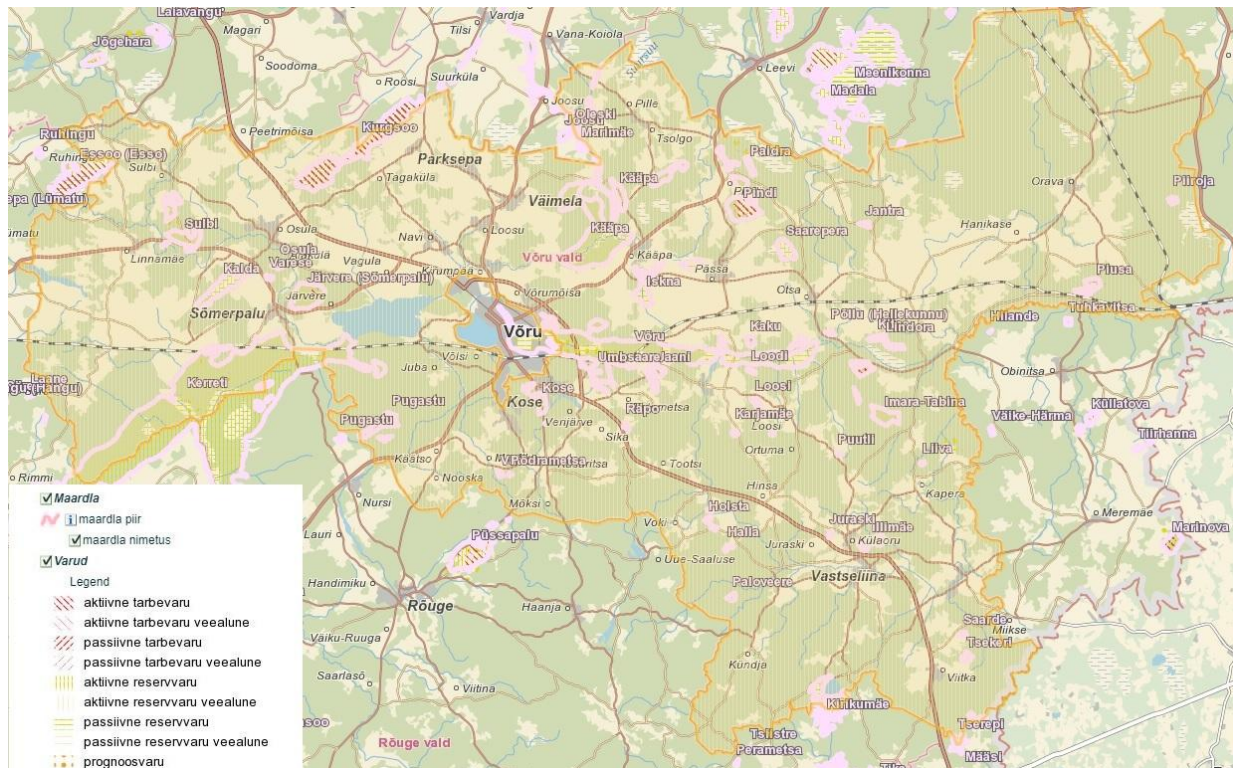
Endise Vastseliina valla territoorium paikneb Haanja kõrgustikus, seetõttu on maastik vahelduva reljeefiga, suurte kuplite, seljandite ja orgudega. Punakaspruunil liivsavimoreenil on valdavaks näivleetunud muld (Vastseliina üldplaneeringu keskkonnamõju strateegiline hindamine, 2007).

Endise Sõmerpalu valla territoorium jääb maastikuliselt Kõrg-Eesti Lõuna-Eesti ossa Võru-Hargla nõo, Otepää ja Karula kõrgustike piirimaile, põhjaosas väikeses ulatuses ka Ugandi lavamaale. Valla lõunaosa asub Võru orundi ja Hargla nõo liitumiskohal, edelaosa ulatub Karula kõrgustikule. Hargla nõgu on lavamaalise iseloomuga ja põhjaosas õhukese pinnakattega. Võru orundi põhjapiiril ulatub Osulast läbi Võru linna Eestis ainulaadne, u 4 km laiune ja 28 km pikkune idasihiline, kohati madalakühmuline savitasandik, märkides kunagise sügava jääpaisjärve aset ja selle piiril kauem püsinud liustikuserva. Orundi lääneosas on Pühajõe ümbruses välja kujunenud Sõmerpalu omapärane jõe- ja järveäärne maastik, kus paljandub liivakivi. Piirkonda iseloomustavad soostuvate rohumaadega liivased jõeoruterrassid ja palumännikutega madalad oosmõhnad. Otepää kõrgustiku jalamile jäävat Sõmerpalu valla põhjaosa iseloomustavad tüüpilised ja uhutud lainjad moreentasandikud, sandurtasandikud ja künklik reljeef. Piirkonna iseloomulikuks maastikuelemendiks on suurte loogetega terrassiline Pühajõe org. Org on Võhandu jõe ülemjooks, mis kõrgustiku servaalal on lõikunud liivakivisse. Karula kõrgustiku jalamile jäävaid alasid iseloomustavad korrapärased metsaga kaetud või põllustatud kuplid ja nende vahelised väikesed järved (Sõmerpalu valla üldplaneering. Keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanne ja üldplaneeringu protsessi kirjeldus, 2009).

Endise Võru valla territoorium jääb maastikuliselt põhjaosas Ugandi lavamaale, keskosas Võru-Hargla nõo ossa ning lõuna osas Haanja kõrgustikule.

Võru vallas leiduvateks maavaradeks (tabel 3.2) on liiv, kruus ja turvas. Põhiliselt kaevandatakse liiva ja kruusa. Üleriigilise tähtsusega on Kaku liivamaardla (Võru maakonnaplaneering 2030+). Jooniselt 3.2 võib näha Võru vallas olevate maardlate asukohtasid. Tabelis 3.1. on esitatud Võru valla maardlate nimekiri

Joonis 3.2. Võru vallas olevate maardlate asukohad (Allikas: Maa-amet, Maardlate kaardirakendus, 2018).

Tabel 3.1. Võru vallas asuvad maardlad (Allikas: Maa-amet, Maardlate kaardirakendus, 2018)

Maardla nimetus	Maavara nimetus	Registrikaardi nr	Pindala (ha)
Kaku	liiv	62	22,96
Piusa	liiv	78	37,91
Pugastu	liiv	88	61,75
Kurgsoo	turvas	253	474,94
Kääpa	liiv	396	44,36
Sulbi	liiv	624	128,96
Kose	kruus	660	41,24
Vatsa	liiv	797	4,74
Loosi	liiv	821	10,89
Halla	liiv	823	5,92
Holsta	liiv	834	12,1
Piiraja	liiv	862	9,23
Varese	liiv	865	5,09

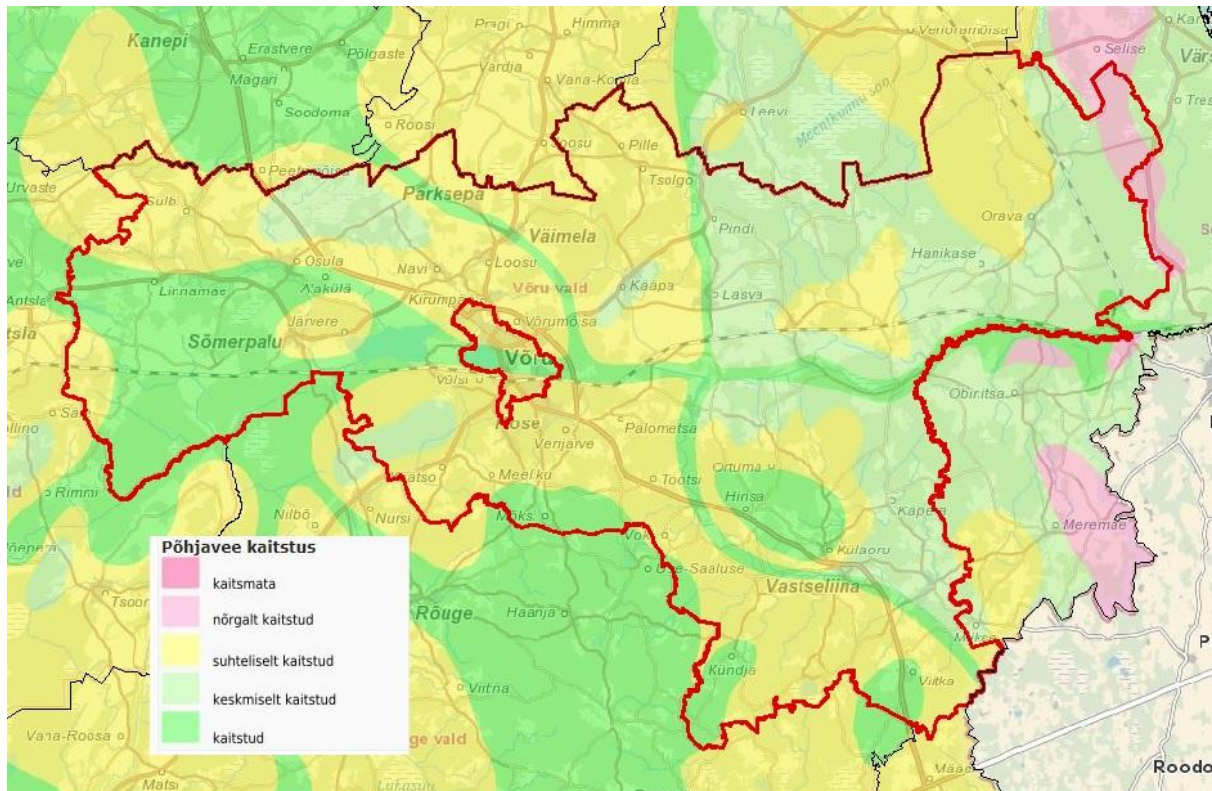
Maardla nimetus	Maavara nimetus	Registrikaardi nr	Pindala (ha)
Põdrametsa	kruus	866	0,99
Saarde	kruus	868	5,91
Puutli	liiv	875	1,3
Oleski	liiv	880	4,18
Umbsaare	liiv	894	2,18
Juraski	liiv	921	4,95
Paloveere	kruus	922	9,06
Liiva	liiv	232	2,26
Jantra	liiv	741	6,57
Tsekeri	liiv	397	14
Räpo	liiv	906	4,34
Karjamäe	liiv	399	5,3
Osula	liiv	623	9,4
Kerreti	turvas	547	4388,66
Võru	turvas	580	1215,51
Kirikumäe	turvas	569	162,38
Kalda	turvas	695	146,01
Essoo (Esso)	turvas	279	274,57
Iskna	turvas	568	183,99
Loodi	kruus	393	4,6
Illimäe	turvas	692	38,89
Kääpa	turvas	572	775,58
Madala	liiv	732	13,87
Kitse	liiv	618	28,71
Paidra	liiv	619	15,66
Põllu (Hellekunnu)	liiv	620	5,3
Tserepi	turvas	694	32,38
Imara-Tabina	liiv	38	117,72
Järvere (Sõmerpalu)	liiv	626	139,61
Pindi	turvas	102	177,62
Saarepera	turvas	776	55,13
Lindora	liiv	395	3,45
Jaani	kruus	802	52,7

Võru valla territoorium ei kuulu Keskkonnaministri 30.07.2018 määrus nr 28 „Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel” kõrgendatud radooniriskiga maa-alade loetellu.

3.2.2. Põhjavesi, põhjavee kaitstus

Põhjavesi on meie peamine joogiveeallikas, mistõttu on selle seisundi jälgimine olulise tähtsusega. Põhjavee seisund tuleb hoida võimalikult loodusliku seisundi lähedane. Eestis on peamiste põhjaveekihtide alusel eristatud 39 põhjaveekogumit, nende seisundit hinnatakse mitmesuguste keemiliste ja koguseliste näitajate järgi.

Eesti põhjavee kaitstuse kaardi (Veeveeb, <https://veeveeb.envir.ee/>, 2018) alusel jääb kavandatava tegevuse ala suhteliselt kaitstud, keskmiselt kaitstud ja kaitstud põhjaveega piirkonda (vt joonis 3.3), kuid valla kirdeosas leidub nõrgalt kaitstud põhjaveega alasid.

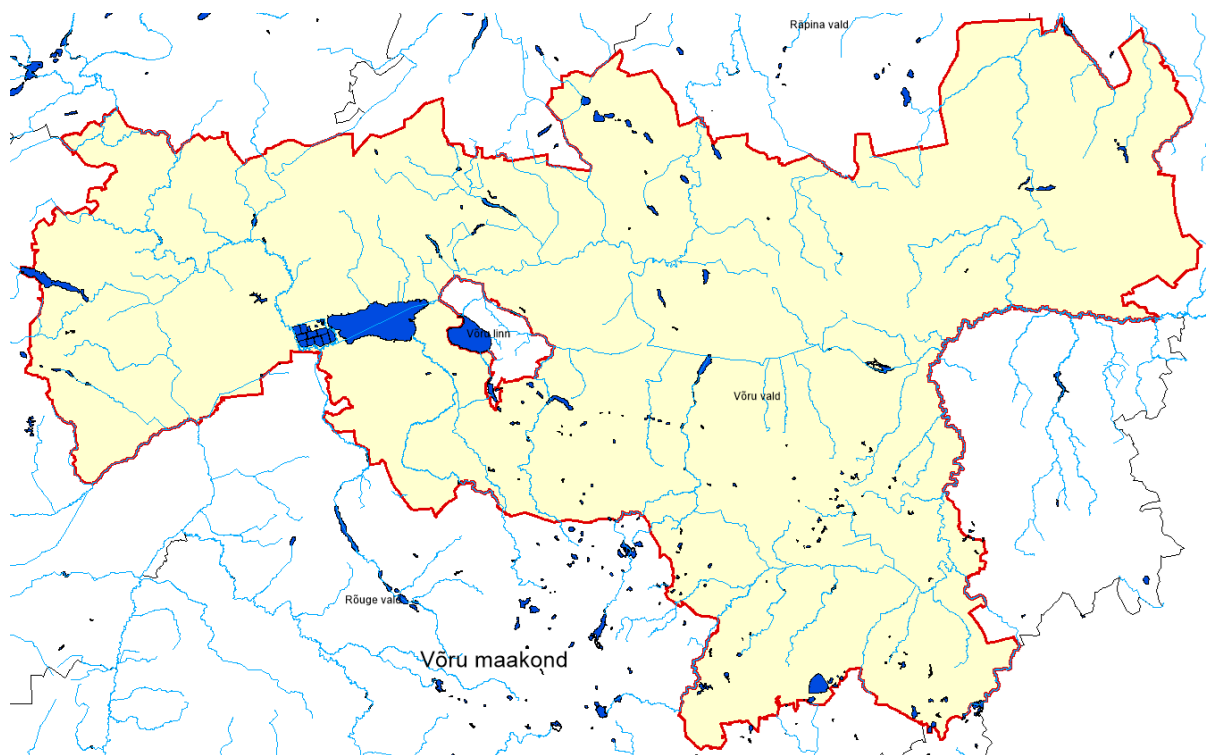
Joonis 3.3. Põhjavee kaitstuse kaart (Allikas: Veeveeb, <https://veeveeb.envir.ee/>, 2018).

3.2.3. Pinnavesi (veekogud)

Vallas on erakordselt palju looduslikke- (132) kui ka pais- ja tehiskõõli (58). Suuremad neist on Vagula (VEE2126100), Tamula (VEE2126200), Lõõdla (VEE2124100) ja Kirikumäe järvi (VEE2144700). Kõrgustikelt saavad alguse mitmed valda läbivad jõed ja ojad (kokku rohkem kui 70), sealhulgas Eesti kõige pikem jõgi Võhandu. Tuntumad on veel Piusa jõgi ja Mustjõgi (Võru valla toimekeskkonna analüüs 2018).

Võru vald jääb valdavalt osas Ida-Eesti vesikonda. Endise Sõmerpalu valla lõunaosa jääb Koiva vesikonda.

Võru valda jäävad vooluveekogud ja järved on esitatud joonisel 3.4.

Joonis 3.4. Võru valla veekogud (Allikas: Eesti Looduse Infosüsteem EELIS, 04.10.2018).

3.2.4. Väärtuslikud maastikud

Väärtuslikud maastikud on alad, millel on tulenevalt kultuurilis-ajaloolisest taustast, reljeefist ja looduslikest iseärasustest ning puhkeväärtusest suurem väärtus kui ümbritsevatel aladel. Seetõttu väärivad need alad ka suuremat tähelepanu, säilitamist ja hooldamist. Võrumaa väärtuslikeks maastikeks on eelkõige traditsioonilised kultuurmaastikud, milles näeb kunagisi kihelkondlikke kultuuriareaale ja mõisakomplekse (Võru maakonnaplaneering 2030+).

Riikliku tähtsusega väärtuslikud maastikud Võru vallas on (I tähtsusklass): 1. Rõuge-Haanja-Kütiorg 2. Võru-Roosisaar-Kubija 3. Piusa jõe ürgorg (Võru maakonnaplaneering 2030+).

Maakondliku tähtsusega väärtuslikud maastikud Võru vallas on (II tähtsusklass): 1. Kirikumäe 2. Linnamäe-Sõmerpalu 3. Verijärve 4. Paidra-Pindi 5. Piusa-Obinitsa 6. Urvaste ürgorg-Pokumaa (Võru maakonnaplaneering 2030+).

Kohaliku tähtsusega väärtuslikud maastikud Võru vallas on (III tähtsusklass): 1. Piusa-Härma 2. Tabina 3. Loosi 4. Kääpa 5. Navi 6. Kaagu 7. Tsolgo 8. Väimela-Loosu 9. Raudoja - Vana-Vastseliina 10. Külaoru (Võru maakonnaplaneering 2030+).

Kuna vana Orava vald asus varasemalt Põlva maakonnas, siis Põlva maakonnaplaneeringuga 2030+ on määratletud endises Orava vallas Meenikunno-Ilumetsa riikliku tähtsusega maastik (I tähtsusklass – ulatub osaliselt Võru valda) ning Tuderna-Hanikase kohaliku tähtsusega väärtuslik Mustjõe maastik (III tähtsusklass).

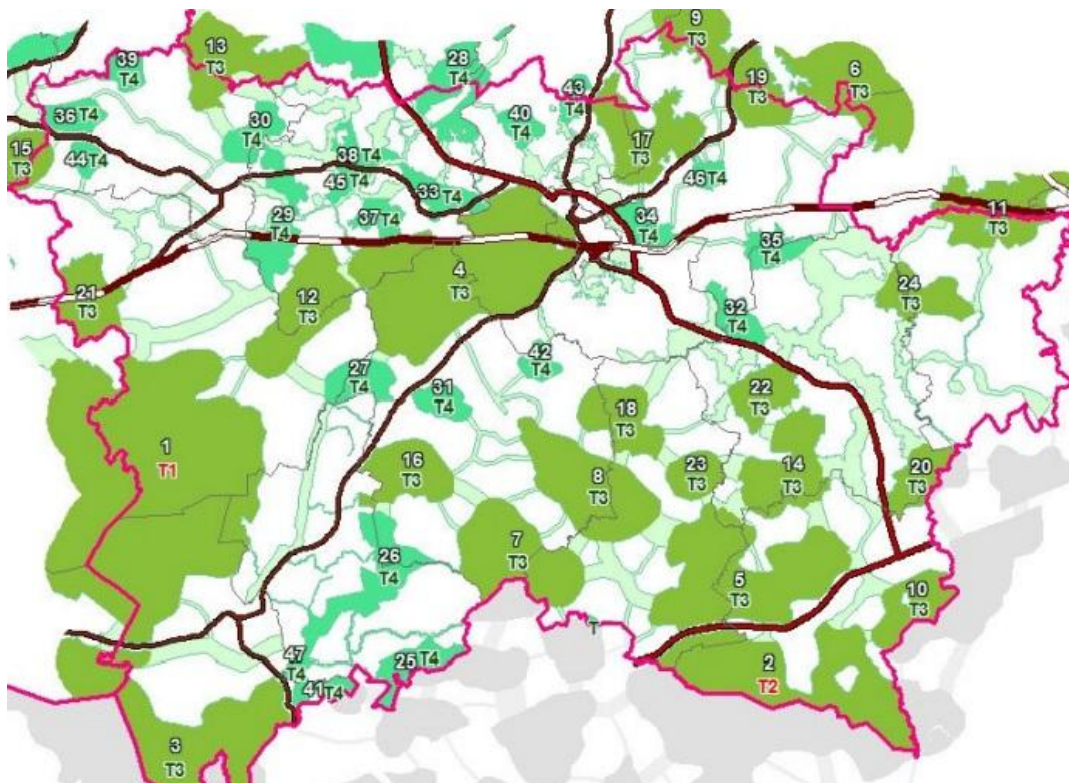
3.2.5. Rohevõrgustik

Rohelise võrgustiku määramise eesmärgiks on tagada Võrumaale iseloomulike ökosüsteemide ja liikide säilimine, looduslike, poollooduslike ja teiste väärtuslike ökosüsteemide kaitsmine ning teadvustada looduse säästlikke kasutamise põhimõtteid. Roheline võrgustik on tähtis ökoloogilise tasakaalu säilimisel. Tugialad ja koridorid moodustavad roheline võrgustiku ühtseks tervikuks. Tugialad on ümbritseva keskkonna suhtes kõrgema väärtusega looduslad, millele valdavalt tugineb roheline võrgustiku toimimine. Keelatud on kõrge keskkonnariskiga rajatiste rajamine rohevõrgustiku tuumik- ja tugialadele (Võru maakonnaplaneering 2030+).

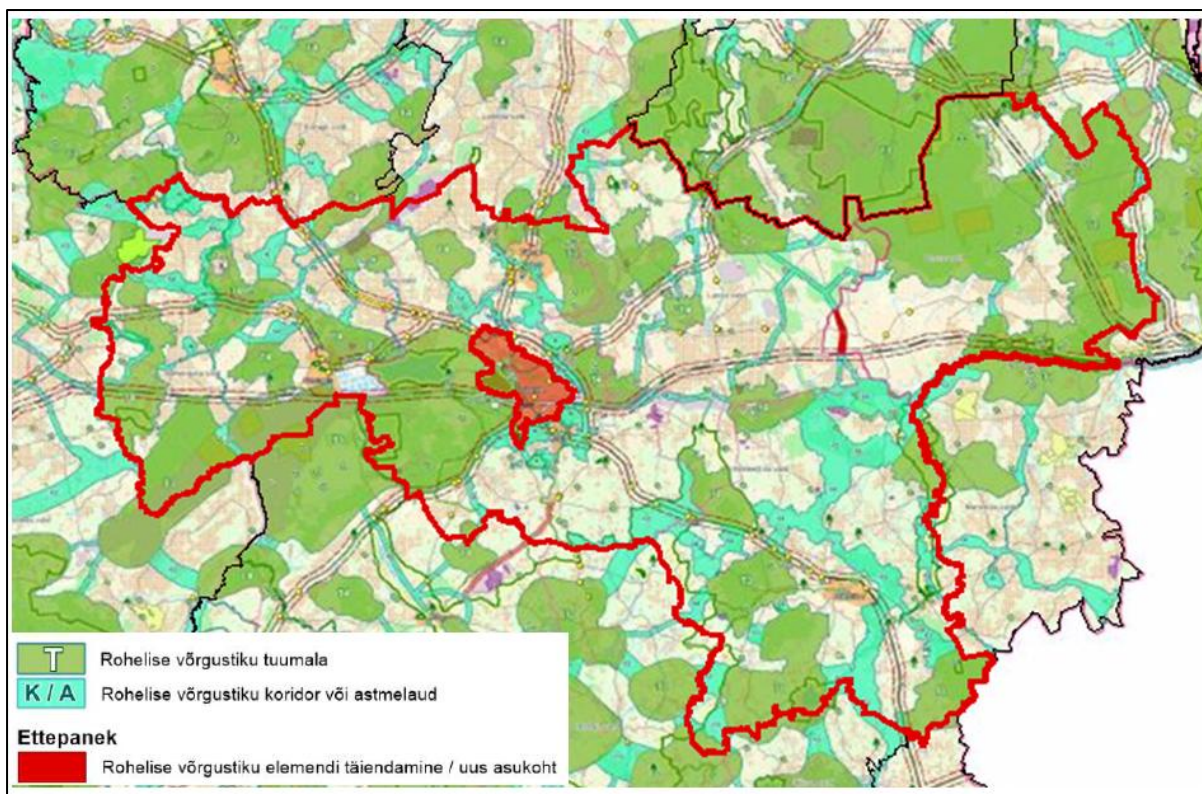
Üleriigilisest planeeringust Eesti 2030+ (2018) tulenevalt paikneb Võru maakond rahvusvaheliselt ja riiklikult olulises rohevööndis (joonis 3.4). Võru maakonnas on rohevõrgustik täpsustatud kehtestatud üldplaneeringutega. Olemasolevat rohevõrgustiku struktuuri ja osatähtsust võib pidada heaks (Võru maakonna rohevõrgustik 2015).

Suurt tähtsust omavad maakondlikud rohevõrgustiku elemendid indeksiga T3 ja K3 (joonis 3.5). Üldplaneeringutega täpsustatud rohevõrgustiku pindala on Võru maakonnas 1133 km² ja see hõlmab maakonna territooriumist umbkaudu 49%. Rohevõrgustikuga ei ole kaetud enamuse mõisaparke, osaliselt ei kuulu rohevõrgustikku Võru vallast Piusa jõe ürgoru maastikukaitseala ja Haanja looduspark. Suuremad rohevõrgustiku tuumalad paiknevad maakonna läänepoolses osas raudtee ja Võru - Mõniste - Valga maantee vahelises sektoris, kus riigimaanteede võrk on kõige hõredam (Võru maakonna rohevõrgustik 2015).

Väljavõtte Võru valda jäävast rohevõrgustikust on esitatud joonisel 3.6, kus on võrreldes joonisega 3.4. esitatud ka varasemalt Põlvamaale kuulunud endise Orava valla territoorium.

Joonis 3.5. Võru maakonna rohevõrgustik (Võru maakonna rohevõrgustik, 2015).

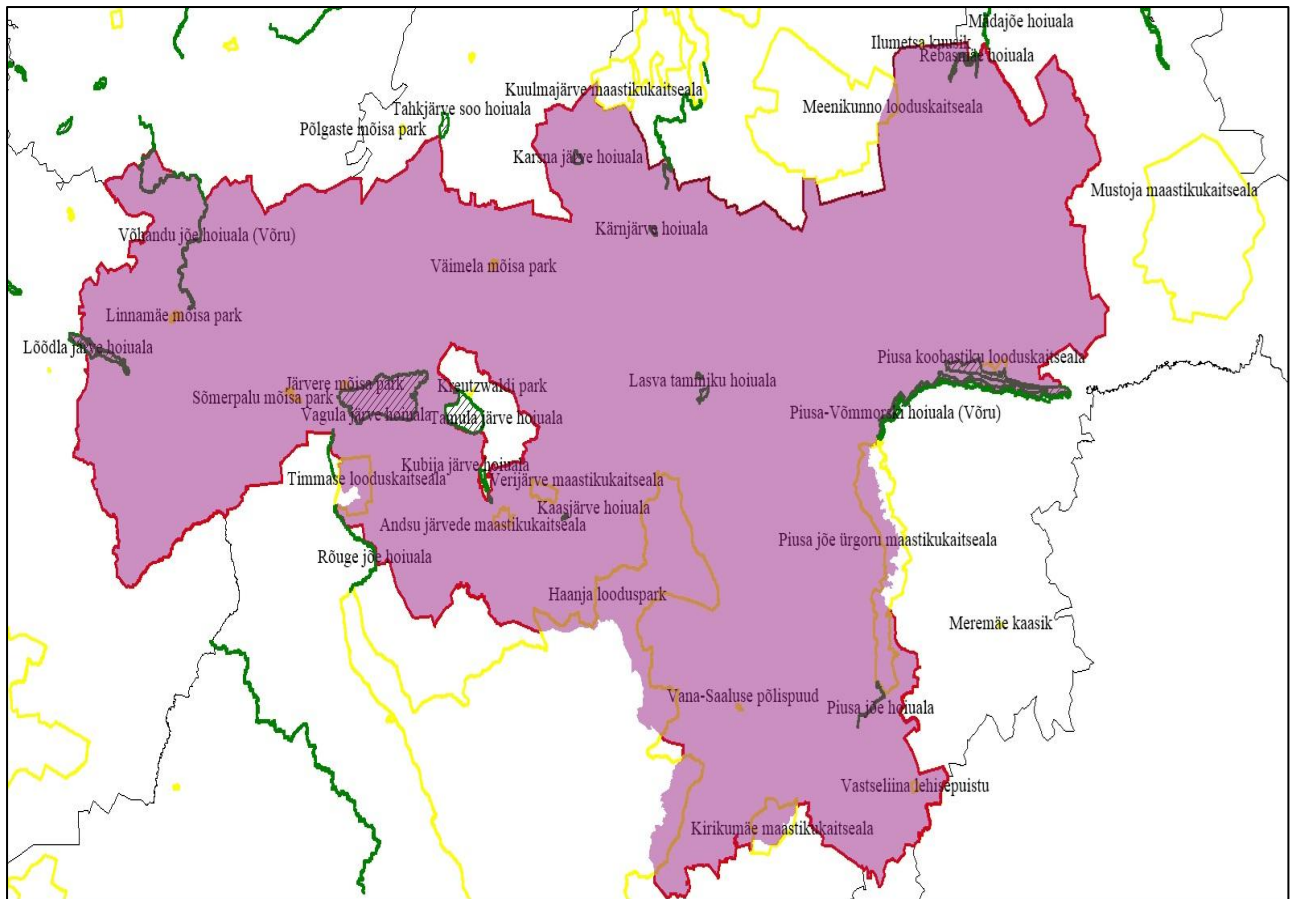

Joonis 3.6. Võru valla rohevõrgustik (Võru maakonna rohevõrgustik. Roheline võrgustik Põlvamaa, Valgamaa, Võrumaa. Üldkaart 1:100000, 2015).

3.2.6. Kaitstavad loodusobjektid ja muud loodusväärtused

Valla territooriumile jääb kas täielikult või osaliselt 4 looduskaitseala, 5 kaitsealust parki, üle 700 kaitsealuse liigi leiukohta, 15 hoiuala, ja lisaks mitmed kaitsealused üksikobjektid (joonis 3.6). Kaitsealuse maa osakaal valla kogupindalast võrreldes Eesti (4,4%) ja Võru maakonnaga (1,7%) on marginaalne (0,2%, 185 ha) (Võru valla toimekeskkonna analüüs 2018).

Joonisel 3.7 on esitatud Võru valla piiridesse jäävad kaitse- ja hoiualad.

Joonis 3.7. Võru valla piiridesse jäävad kaitse- ja hoiualad. Kaitsealad märgitud kollasega, hoiualad rohelisega (Allikas: EELIS, 2018).

Alljärgnevalt on esitatud Võru valda jäävate kaitsealade ja hoiualade nimekiri:

- Võhandu jõe hoiuala (Võru) (KLO2000084);
- Linnamäe mõisa park (KLO1200602);
- Lõõdla järve hoiuala (KLO2000072);
- Vagula järve hoiuala (KLO2000082);
- Sõmerpalu mõisa park (KLO1200107);
- Järvere mõisa park (KLO1200104);
- Väimela mõisa park (KLO1200110);
- Kreuzwaldi park (KLO1200095);
- Tamula järve hoiuala (KLO2000080);
- Kubija järve hoiuala (KLO2000070);
- Timmase looduskaitseala (KLO1000108);
- Verijärve maastikukaitseala (KLO1000442);
- Kaasjärve hoiuala (KLO2000068);
- Andsu järvede maastikukaitseala (KLO1000460);
- Lasva tammiku hoiuala (KLO2000051);
- Vana-Saaluse põlispuud (KLO1200096);
- Vastseliina lehisepuistu (KLO1200200);
- Piusa jõe hoiuala (KLO2000076);

- Piusa jõe ürgoru maastikukaitseala (KLO1000202);
- Piusa-Võmmorski hoiuala (Võru) (KLO2000052);
- Piusa koobastiku looduskaitseala (KLO1000100);
- Rebasmäe hoiuala (KLO2000127);
- Karsna järve hoiuala (KLO2000069);
- Kärnjärve hoiuala (KLO2000071).

Valla piiriga külgnevad:

- Rõuge jõe hoiuala (KLO2000079);
- Kuulmajärve maastikukaitseala (KLO1000184);
- Ilumetsa kuusik (KLO1000473).

Osaliselt asuvad Võru vallas:

- Haanja looduspark (KLO1000469);
- Meenikunno looduskaitseala (KLO1000641);
- Kirikumäe maastikukaitseala (KLO1000492).

Võru valla piiri lähedal asuvad:

- Tahkjärve soo hoiuala (KLO2000129);
- Põlgaste mõisa park (KLO1200083);
- Mustoja maastikukaitseala (KLO1000178);
- Meremäe kaasik (KLO1200199);
- Mädaajõe hoiuala (KLO2000016).

Keskkonnaregistri (2018) andmetel leidub Võru vallas 19 kaitstavat looduse üksikobjekti, 21 I kategooria, 278 II kategooria ja 391 III kategooria kaitsealuse liigi leiukohta. Moodustatud on 33 kaitsealuse liigi püsielupaika. Vääriselupaikasid (VEP) on 144. Täpsemalt käsitletakse nimetatud kaitsealuseid objekte ja vääriselupaikasid KSH aruandes.

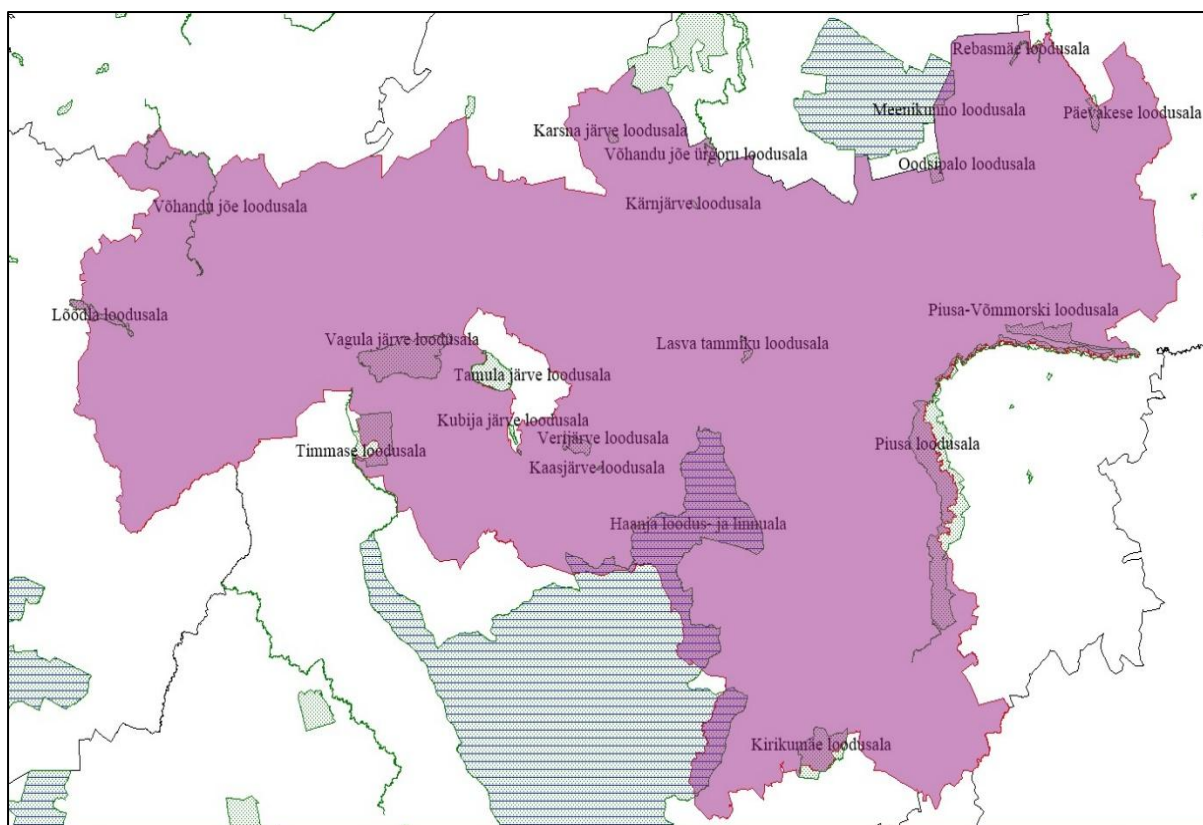
Võru vallas ei ole ühtegi kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavat loodusobjekti.

Võru valla territooriumile ulatub osaliselt projekteeritav Keretü looduskaitseala (PLO1000912). Kaitseala moodustamise on seisuga 04.10.2018 heaks kiitnud Vabariigi Valitsus.

3.2.7. Natura 2000 alad

Natura 2000 on üleeuroopaline kaitstavate alade võrgustik, mis koosneb loodusladest ja linnualadest. Eesmärgiks on tagada haruldaste või ohustatud lindude, loomade, taimede ja elupaikade ning kasvukohtade kaitse. Lisaks siseriiklikult kaitstavatele loodusobjektidele on Võru vallas ka rahvusvahelise kaitsealade võrgustiku Natura 2000 alasid. Täielikult või osaliselt jääb Võru valla territooriumile 20 Natura 2000 loodusala (joonis 3.8).

Joonis 3.8. Võru valla Natura 2000 alad (Allikas: EELIS, 2018)

Alljärgnevalt on esitatud Võru valda jäävate loodusalade ja linnualade nimekiri koos nende kaitse-eesmärkidega (vastavalt Vabariigi Valitsuse korraldusele 05.08.2004 nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatavate Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“):

- Vagula järve loodusala (EE0080612)
Kaitstav elupaigatüüp on vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130); liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), harilik hink (*Cobitis taenia*) ja harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*).
- Võhandu jõe ürgoru loodusala (EE0080235)
Kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), lamminiidud (6450), allikad ja allikasood (7160) ning liivakivipaljandid (8220). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).
- Võhandu jõe loodusala (EE0080236)
Kaitstav elupaigatüüp on jõed ja ojad (3260). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik võldas (*Cottus gobio*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).
- Lõõdla loodusala (EE0080624)
Kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik hink (*Cobitis taenia*) ja harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*).

- Timmase loodusala (EE0080635)

Kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450) ning vanad loodusmetsad (*9010). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

- Haanja loodusala (EE0080613)

Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), jäälind (*Alcedo atthis*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), rukkirääk (*Crex crex*) ja värbkakk (*Glaucidium passerinum*).

- Tamula järve loodusala (EE0080637)

Kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), harilik hink (*Cobitis taenia*) ja harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*).

- Kubija järve loodusala (EE0080627)

Kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150). Liik, mille isendite elupaiku kaitstakse, on tiigilendlane (*Myotis dasycneme*).

- Verijärve loodusala (EE0080618)

Kaitstavad elupaigatüübid on vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130), vanad loodusmetsad (*9010) ning okasmetsad oosidel ja moreenikuhjatistel (sürjametsad – 9060). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*) ja palu-karukell (*Pulsatilla patens*).

- Rebasmäe loodusala (EE0080212)

Kaitstav elupaigatüüp on soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on läikiv kurdsirbik (*Drepanocladus vernicosus*) ja kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*).

- Kaasjärve loodusala (EE0080631)

Kaitstav elupaigatüüp on looduslikult rohketoitelised järved (3150).

- Päevakese loodusala (EE0080210)

Kaitstavad elupaigatüübid on siirde- ja õõtsiksood (7140), allikad ja allikasood (7160), liigirikad madal-sood (7230), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0) ning lammi-lodumetsad (*91E0). Liik, mille isendite elupaiku kaitstakse, on soohilakas (*Liparis loeselii*).

- Piusa loodusala (EE0080622)

Kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), liivakivipaljandid (8220) ja vanad loodusmetsad (*9010). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse, on harilik võldas (*Cottus gobio*), harivesilik (*Triturus cristatus*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), saarmas

(*Lutra lutra*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) ja teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*).

- Oodsipalo loodusala (EE0080274)

Kaitstavad elupaigatüübid on vanad looduspõhised metsad (*9010) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0).

- Kirikumäe loodusala (EE0080607)

Kaitstavad elupaigatüübid on liiva-alade vähetoitelised järved (3110), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (*7110), siirde- ja õõtsiksood (7140), liigirikad madalsood (7230), vanad looduspõhised metsad (*9010) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0).

- Meenikunno loodus- ja linnuala (EE0080204)

Linnualal kaitstakse sookure (*Grus grus*), kalakotka (*Pandion haliaetus*), sarvikpüti (*Podiceps auritus*) ja metsise (*Tetrao urogallus*) elupaiku. Loodusala kaitstavad elupaigatüübid on liiva-alade vähetoitelised järved (3110), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (*7110), nokkheinakooslused (7150), vanad looduspõhised metsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0).

- Lasva tammiku loodusala (EE0080630)

Kaitstavad elupaigatüübid on puisniidud (*6530) ja vanad laialehised metsad (*9020).

- Piusa-Võmmorski loodusala (EE0080621)

Kaitstavad elupaigatüübid on jõed ja ojad (3260), kuivad nõmmed (4030), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), vanad looduspõhised metsad (*9010) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080). Liigid, mille isendite elupaiku kaitstakse on tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), harilik võldas (*Cottus gobio*), harivesilik (*Triturus cristatus*), teelehe-mosaiikliblikas (*Euphydryas aurinia*), suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*) ja palu-karukell (*Pulsatilla patens*).

- Karsna järve loodusala (EE0080626)

Kaitstav elupaigatüüp on liiva-alade vähetoitelised järved (3110).

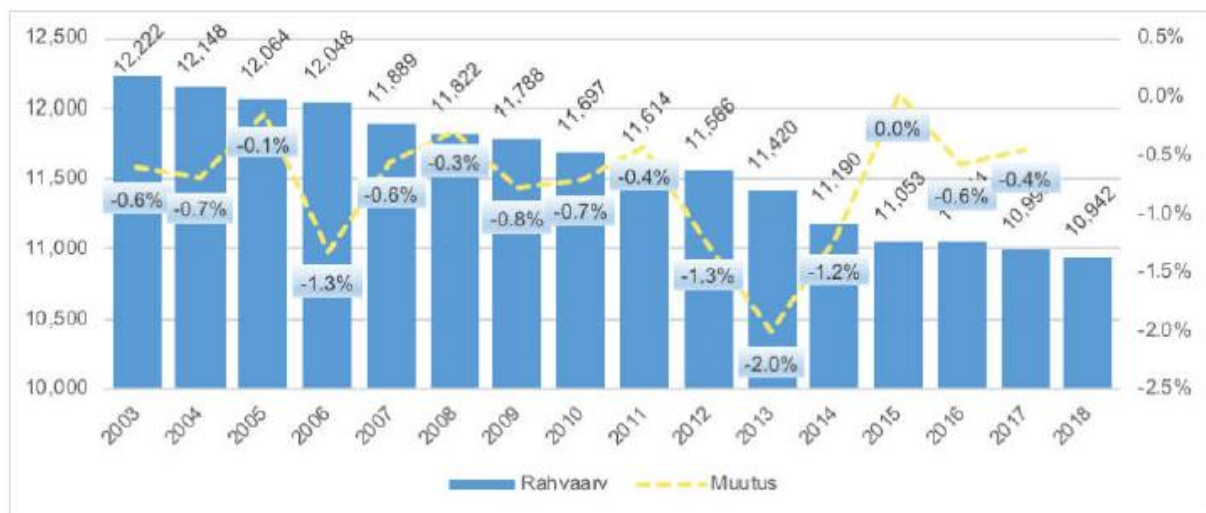
- Kärnjärve loodusala (EE0080628)

Kaitstav elupaigatüüp on vähe- kuni keskoitelised kalgiveelised järved (3140).

3.3. Sotsiaal-majanduslik keskkond

3.3.1. Rahvastik ja asustus

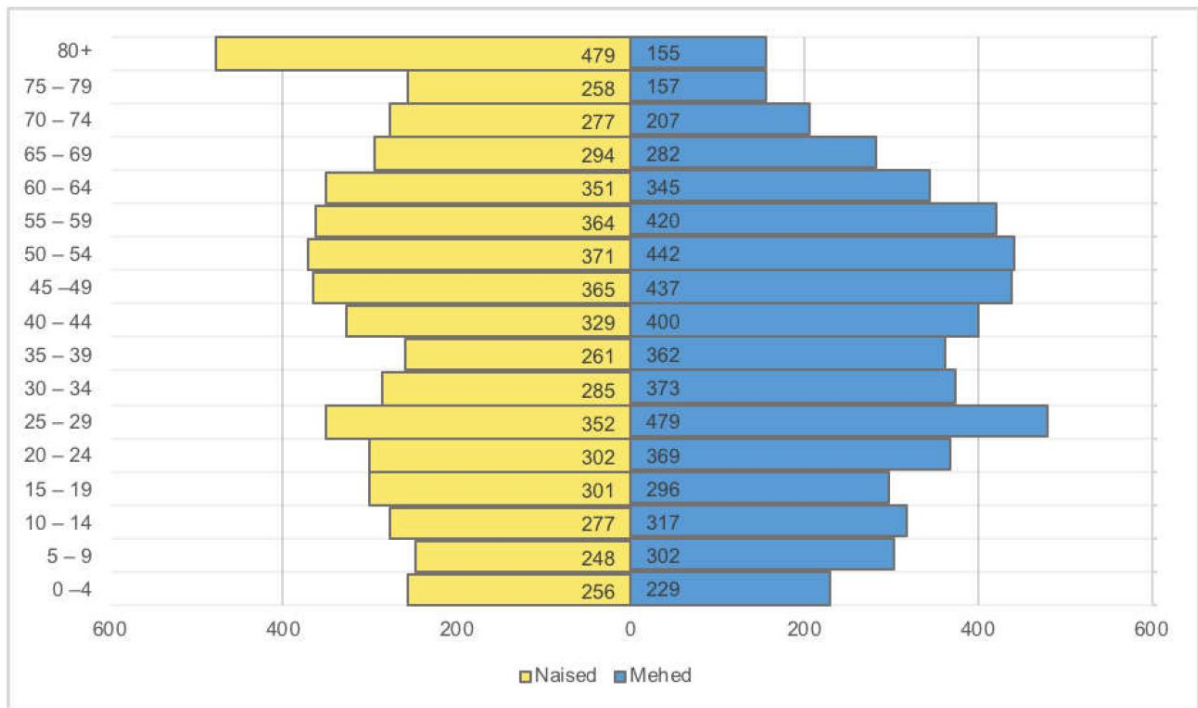
Võru vallas elas rahvastikuregistri andmetel 2018. aasta alguse seisuga 10 942 inimest, maakonna elanike arv kokku oli ligi 37 000. Viimasel viieteistkümnel aastal on elanike arv Võru vallas valdavalt vähenenud, keskmiselt 0,7% võrra aastas (joonis 3.9) (Võru valla arengukava 2018-2030).

Joonis 3.9. Rahvaarv Võru vallas 2003-2018 (Allikas: rahvastikuregister; Võru valla arengukava 2018-2030).

Võru valla rahvaarv on muutunud piirkonniti. Endises Võru ja Lasva vallas vähenes elanike arv kokku vaid 4% (viimase 10 aasta jooksul), kuid endises Vastseliina vallas on vähenemine olnud 9%, Sõmerpalu vallas 11% ja Orava vallas 16%. 2013-2017 on aasta jooksul keskmiselt sündinud 100 last ja surnud 144 inimest. See tähendab, et loomulik iive on negatiivne, sureb rohkem inimesi kui sünnib. Haldusreformieelses Võru vallas sündis viimasel viiel aastal keskmisel 41 last, Vastseliinas 20 last, Lasvas ja Sõmerpalus mõlemas 16-17 last ning Orava vallas 5 last. Varasemalt on olnud antud vallas ka negatiivne rändeiive, kuid aastate 2015-2017 kokkuvõttes on väljaränne peaaegu peatunud (Võru valla arengukava 2018-2030).

Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus Võru vallas tervikuna on välja toodud joonisel 3.10. Kuigi valla elanikkond on võrreldes Eesti keskmise maaomavalitsusega küllalt noor, on nooremad vanuserühmad (0-19) siiski väiksemad kui vanuserühmad 45-64, mis tähendab, et tegemist on vananeva rahvastikuga (Võru valla arengukava 2018-2030).

Joonis 3.10. Rahvastiku soolis-vanuseline jaotus Võru vallas seisuga 01.01.2018 (Võru valla arengukava 2018-2030; Allikas:Rahvastikuregister).

3.3.2. Sotsiaalne taristu

Sotsiaalse taristu alla kuuluvad valitsus- ja ametiasutused, haridus-, tervishoiu- ja sotsiaalhoolekande asutused, esmatarbekaupade müük, panga- ja postiteenused, internetiühendus, seltsi- ja kultuuritegevus, kultuuri- ja spordiasutused. Lisaks ka puhke- ja virgestusalad ning rohealad kui igapäevaseid ökosüsteemi teenuseid osutav osa rohevõrgustikust.

Võru vallas korraldatakse mitmeid traditsioonilisi sündmusi, neist suurimateks on Sõmerpalu motokross, Lindora laat ja Vastseliina maarahva laat, kust käib läbi tuhandeid külastajaid. Traditsioonilisteks üritusteks on kujunenud ka Lasva järve tulemuusika vaatemäng ja Vana-Vastseliina Tulede öö. Võru vallas tegutseb kokku umbes 120 kogukonnaorganisatsiooni (peamiselt MTÜd). Nende seas on mitmeid külaseltsi, jahiseltsi, kohalikku kultuuri edendavaid ja vaba aja tegevusi (käsitöö, sport, pillimäng) koordineerivaid organisatsioone. Mitmete MTÜdele on valla poolt määratud ka teatud teenuste osutamine (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Riigiasutustest asub Võru vallas Meegomäe külas maakonna haigla (SA Lõuna-Eesti Haigla), sh erakorralise meditsiini vastuvõtt. Päästeameti riiklikud komandod asuvad Võru linnas ja Vastseliina alevikus, vabatahtlike päästjate komandod tegutsevad Lasva ja Orava külades. Vallaelanike teenindab Lõuna Prefektuuri Kagu politseijaoskond Võrus (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Võru vallas leidub mitmekesine haridusasutuste võrgustik. Kokku on vallas 16 erinevat haridusasutust (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018):

- 6 munitsipaal-lasteaeda (Lasval, Parksepas, Puigal, Sõmerpalus, Vastseliinas, Väimelas)
- 1 eralasteaed (Parksepas);
- 1 lasteaed-põhikool (Oraval);
- 3 munitsipaal-põhikooli (Kääpal, Puigal, Osulas);
- 1 erapõhikool (Pikakannus);
- 2 vallale kuuluvat gümnaasiumi (Parksepas, Vastseliinas);
- 1 huvikool (Vastseliina Muusikakool);
- riigile kuuluv kutseõppeasutus (Võrumaa Kutsehariduskeskus Väimelas).

Võru vallas leidub ka kolm hooldekodu: Sõmerpalu hooldekodu (Järvere küla), Kääpa Sotsiaalkeskus (Kääpa küla) ja Vastseliina hooldekodu. Valla erinevates piirkondades tegutseb kokku 5 noortekeskust: Kääpal, Oraval, Sõmerpalus, Vastseliinas ja Võrus (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Valla lasteaedades oli 2017/2018 õppeaastal avatud kokku 26 rühma ja neis kõigis käis kokku 456 last. Võru valla üldhariduskoolides õppis 2017/2018 õppeaastal kokku 1089 õpilast. Vaadates viimast viit aastat, siis õpilaste arv on langenud 6%. Umbes kolmandik (378 last) Võru valda registreeritud õpilastest õpib väljaspool valda. Võru linna koolides õpib 263 valla õpilast (70% kõikidest väljaspool omavalitsust õppivatest lastest), neist gümnaasiumiastmes 123. Populaarsuselt järgmine omavalitsus on Tartu linn, kus õpib 29 Võru valla õpilast, neist 24 gümnaasiumiastmes. Täiskasvanute (täiend)hariduse omandamise ja ümberõppe võimalusi pakub Võrumaa Kutsehariduskeskus ning Võru linnas tegutsev Võru Täiskasvanute Gümnaasium (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

2018. aasta seisuga tegutses Võru vallas 7 kultuurimaja/rahvamaja (Lasva, Orava, Parksepa, Puiga, Tsolgo, Vastseliina rahvamaja ja Pikakannu seltsimaja, Navi ja Tagaküla seltsimajad) ja 15 raamatukogu (Hanikese, Kääpa, Lasva, Loosi, Osula, Otsa, Parksepa (raamatukogud on sotsiaalmajas ja koolis), Tsolgo, Kirepi, Orava, Puiga, Sõmerpalu, Vana-Vastseliina, Vastseliina ja Väimela raamatukogu) (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Vallas on mitmekesised sportimisvõimalused, kokku on valla territooriumil 45 spordirajatist (objekti). Spordisaalid ja staadionid/spordiplatsid on kõigi munitsipaalkoolide juures. Väimelas asub maakondliku tähtsusega Väimela Tervisekeskus, kus on maakonna ainus ujula. Võru valla territooriumile (Meegomäe küla) jääb SA Võru Spordikeskuse Andsumäe spordibaas. Erasektori olulisematest spordirajatistest on vallas Sõmerpalu krossirada ja motohall ning Kütioru Mäesuusakeskus (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Vallal on ka kaks kogudust - EELK Vastseliina Katariina kogudus (Vastseliina kirik) ja EELK Pindi kogudus (Pindi kirik). Lisaks jääb valda ka Heimtali kirik, mis on Urvaste Püha Urbanuse koguduse abikirik (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Valla territooriumil osutatakse perearstiteenust Lasvas, Oraval, Osulas, Vastseliinas ja Väimelas (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

3.3.3. Tehniline taristu

Veeteenus

Võru valla reoveekogumisalad ja veeteenuse osutajad (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018):

- AS Võru Vesi - endise Võru, Sõmerpalu ja Lasva valla piirkonnad - Sõmerpalu, Parksepa, Kose ja Väimela alevik ning Vagula, Verijärve, Võrumõisa, Meegomäe, Kirumpää, Navi, Võlsi, Loosu, Verijärve, Puiga, Sõmerpalu, Lapi, Raiste, Otsa, Osula, Pässä küla, Lasva küla, Kääpa ja Järvere küla; Samuti Orava küla.
- OÜ Vaks – Vastseliina alevik, Jeedasküla, Vana-Vastseliina ja Loosi küla (ainult joogivesi Külaoru ja Kündja küla);

Osa süsteemidest on rekonstrueeritud, kuid mitmed puhastid, pumplad ja torustikud vajavad veel uuendamist. OÜ Vaks ja OÜ Orava Teenus kuuluvad vallale. Teenus on planeeritud kokkuleppe saavutamisel võõrandada ASile Võru Vesi. Oma veevõtu- ja puhastussüsteemid on ka mitmel suuremal tootmisettevõttel (sh AS Toftan AS ja Osula Graanul OÜ). Valdavale osale elanikkonnast on veeteenus tagatud. Hajaasustuses kasutatakse põhjavett (valla territooriumil on enam kui 200 registreeritud puurkaevu) või muid lokaalseid lahendusi. Vald osaleb hajaasustuse programmis (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Energia- ja jäätmemajandus

Kaugküttepiirkonnad ja teenusepakkujad (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018):

- Parksepa alevik ja Meegomäe küla (4 hoonet) – teenusepakkuja SW Energia OÜ, küteliik hakkepuut (lisakütteks põlevkiviõli);
- Vastseliina alevik – teenusepakkuja valla ettevõtte Vaks OÜ, küteliik hakkepuut (lisakütteks diisel);
- Puiga küla - teenusepakkuja Danpower Eesti AS, küteliik hakkepuut;
- Lasva küla (3 kortermaja, ei ole eraldi kaugküttepiirkond) – küte Lasva Liimpuidu AS katlamaja baasil;
- Väimela alevik – teenusepakkuja OÜ Vee-ekspert, küteliik põlevkiviõli, kavas üleminek hakkepuudule;

Enamus katlamajadest on korras ning kasutavad taastuvaid energiaallikaid (näiteks hakkepuut). Ülejäänud valla majapidamistes (sh kortermajades) kasutatakse kütteks lokaalseid lahendusi. Lisaks on vallas erakatlamajad veel enam kui kahekümnel (peamiselt) tööstusettevõttel (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Põlva ja Võrumaa omavalitsused (sh Võru vald) on üheskoos loonud MTÜ Kagu Ühistranspordikeskuse, kelle Maanteeamet on volitanud korraldama avalikku liinivedu Põlva- ja Võru maakonnas. Tihedama graafikuga teenindavad maakonnaliinid peamiselt suuremaid keskusi. Erinevates valla piirkondades sõidab hommikuti ka vallasisene koolibuss. Võru ja Tartu linnade vaheline bussiühenduste arv on ligi 20 reisi päevas. Orava külast liigub 2-3 korda päevas rong Tartusse (ning ümberistumisega ka Tallinnasse), mis võimaldab ka valla äärealadelt veidi enam kui 3 tunniga jõuda pealinna. Enamus valla suurematest keskustest on maakonnakeskuse Võru linnaga piisavalt tihedalt ühistranspordiga ühendatud. Väljakutseks on kaugemate piirkondade, nt varem Põlva maakonda kuulunud Orava ning Võru ühenduste tagamine (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

Teed, tänavavalgustus ja ühistransport

Võru valda läbivad olulisemad riigiteed:

- põhimaantee nr. 2 Tallinn - Tartu - Võru – Luhamaa;
- tugimaantee nr. 64 Võru – Põlva;
- tugimaantee nr. 65 Võru – Räpina;
- tugimaantee nr. 66 Võru – Verijärve;
- tugimaantee nr. 67 Võru - Mõniste – Valga;
- tugimaantee nr. 69 Võru - Kuigatsi – Tõrva;
- mitmed kõrvalmaanteed.

Võrumaad läbib Valga-Koidula raudteeliin. Kohalikke teid on vallas kokku 650 km. Kõvakattega on 7% maanteedest ja 63% tänavatest. Teede seisukorra parendamine, kattega teede osakaalu suurendamine on jätkuvalt üks taristu valdkonna suuremaid väljakutseid. Kohalikel teedel teevad hooldus- ja remonttööd erinevad ettevõtted või ettevõtjad. Talvine teehooldus on korraldatud piirkonnapõhiselt. Valda on aastate jooksul loodud mitmeid kergliiklusteid (sh valgustusega), mis tagavad ühendused maakonnakeskusega (nt Parksepa-Väimela-Võru) ning ka kohalike keskuste vahel (nt Lasva-Kääpa, Järvere-Sõmerpalu, Varese-Osula-Raiste rist Tartu maantee juures). Mitmed täiendavad lõigud on planeeritud rajada lähiaastatel. Tänavavalgustus on olemas alevikes ja suuremates küldes (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

3.3.4. Ettevõtluskeskkond

Maksu- ja Tolliameti 2018. aasta andmetel Võru vallas kokku registreeritud enam kui tuhat ettevõtet, neist tegutsevad 387 ettevõtet ning nendest omakorda töötajatega 275 ettevõtet. Kokku oli valla ettevõtetes umbes 2500 töökohta, millest saab järeldada, et enamuse valla tööealisest elanikkonnast on hõivatud väljaspool koduvalda. Kõige rohkem töötajatega ettevõtteid (57) tegutses töötleva tööstuse valdkonnas, mille töötajate arv (1200) moodustas 48% kõikidest töötajatest. Enam kui 20% (520 inimest) töötas tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkonnas.

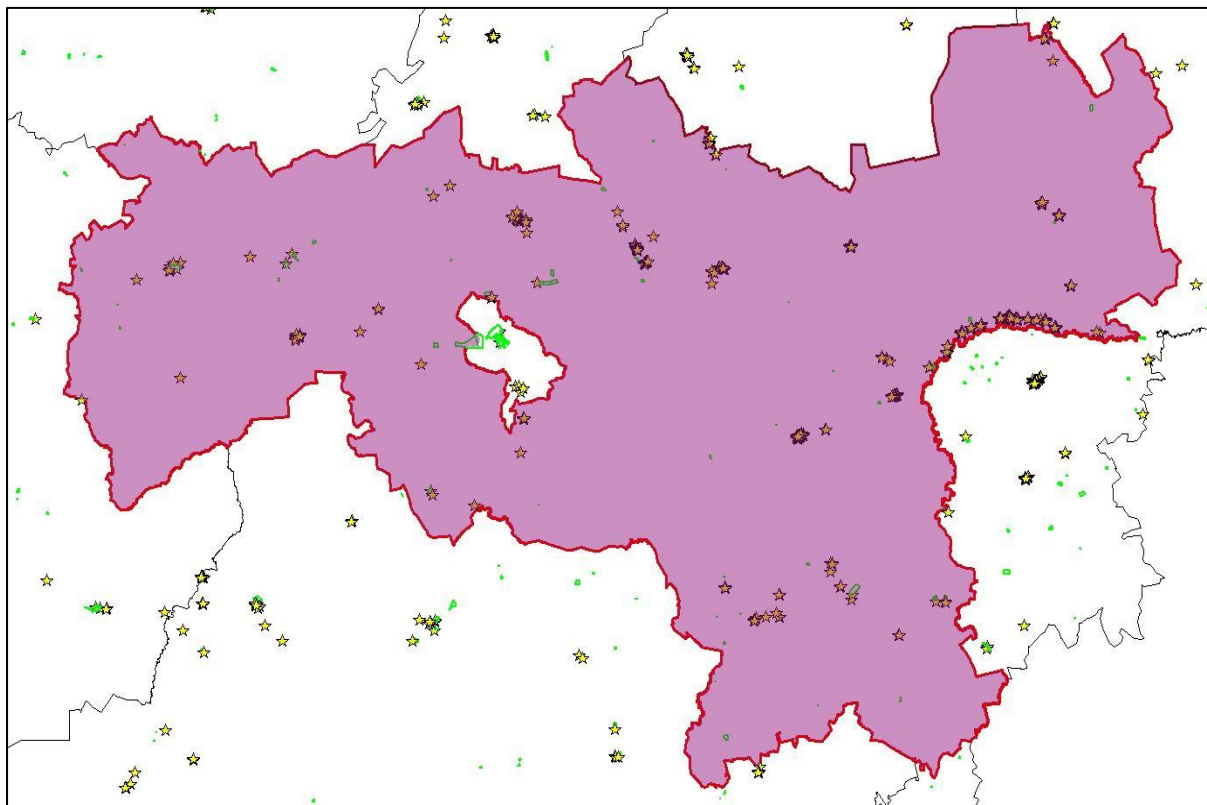
2014. aastal avas AS Granul Invest Osula külla ühe Euroopa suurima puitpelleti tootmise tehase, hiljem ka koostootmisjaama. Samas külas asuv AS Toftan (umbes 125 töötajat) saeveski on peale laienduse valmimist 2017. aastal suuruselt teine saeveski Eestis ja kolmas Baltikumis. Suurem osa toodangust eksporditakse, kuid ettevõtte on juurde loonud kümneid kõrgepalgalisi töökohti. Suureks puidutöötlemise ettevõtteks on ka nt Barrus AS (enam kui 200 töötajat, asub Verijärve külas). Väiksemaid sektori ettevõtteid on vallas kümneid. Töötleva tööstuse ettevõtetest on vallas esindatud veel nt metallitööstus, mille suuremaks ettevõtteks on AS Rauameister Väimelas (enam kui 90 töötajat).

Palgad võrreldes Eesti keskmiste palkadega tegevusaladel olid üldjuhul oluliselt madalamad, välja arvatud töötleva tööstuse ja hariduse tegevusaladel. Suurem osa ettevõtetest on vähem kui 10 töötajaga väikeettevõtted. Arvestatav osa valla ettevõtetest tegutseb ka põllumajanduse ja metsanduse sektoris, kokku on vastavas sektoris enam kui 50 ettevõtetet ning üle 200 töötaja. Võru maakonna üheks oluliseks majandussektoriks on turism, kuid turismi tähtsus valla piirkondades erinev (Võru valla toimekeskkonna analüüs, 2018).

3.3.5. Ajaloolis-kultuuriline keskkond, sh kultuuriväärtused

Võru maakonna kultuuripärandiks on kultuurimälestised, XX sajandi väärtusliku arhitektuuripärandi objektid ja pärandkultuuriobjektid. Kultuuripärandi osaks on ka traditsiooniline elulaad ja seda võimaldav inimtekkeline keskkond. Kultuuripärandit kätkevad objektid, alad ja elulaad on oma unikaalsuses oluliseks kohatunde ja paigaidentiteedi osaks (Võru maakonnaplaneering 2030+). Kultuurimälestiste riiklikus registris leiab, et Võru vallas asub 11 ajaloomälestist, 492 arheoloogiamälestist, 62 ehitismälestist, 116 kunstimälestist (Kultuurimälestiste register, 2018) (joonis 3.11).

Joonis 3.11. Võru vallas asuvad muinsuskaitseobjektid (kollane täht) ja –alad (roheline polügoon) (Allikas: EELIS, 2018).

Võru valla territooriumile jääb Vastseliina Piiskopilinnus, mille tegevust juhib valla poolt hallatav sihtasutus. Omanäoliseks Võru vallas paiknevaks objektiks on SA Piusa juhitud Piusa külastuskeskus.

4. Strateegilise planeerimisdokumendi seos strateegiliste planeerimisdokumentidega

Üleriigiline planeering Eesti 2030+

Üleriigilise planeeringu, ehk Eesti 2030+ eesmärgiks on Eesti ruumilise arengu suunamine kõige üldisemates küsimustes. Üleriigiline planeering annab üldiseid põhimõtteid maakonnaplaneeringute ja omavalitsuste üldplaneeringute koostamiseks.

Eesti 2030+ täpsustab ja arendab edasi varasemas üleriigilises planeeringus võetud ruumilise arengu suundi. Planeering kajastab erinevaid teemasid, näiteks territoriaalseid ja ka merealaseid ning käsitleb nii linnade kui maapiirkondade arengut. Tähtsaim arengueesmärk on tagada head elamisvõimalused igas Eesti paigas, nagu näiteks kvaliteetne elukeskkond ning hea taristusüsteem. Asustusstruktuuri arendamisel on peamisteks eesmärkideks tagada parem töökohtade, hariduse ja erinevate teenuste kättesaadavus ning seda saab parandada toimepiirkondade sisese ja omavahelise sidustamise kaudu.

Linnade arenguvision näeb välja kompaktsed ning kvaliteetseid linnaruumiga keskuseid, mis pakuvad oma piirkonna elanikkonnale heal tasemel teenuseid, töökohti ja ka konkurentsivõimelist haridust. Planeerides linnasid ja teisi suuremaid asulaid, tuleb säilitada nende kompaktsus ja tihendada sisestruktuuri. Linnakeskustes tuleb keskenduda kvaliteetse, esteetiliselt ja arhitektuurselt nauditava ning tiheda teeninduskohtade võrgustikuga avaliku linnaruumi väljakujundamisele. Maa kohtade planeerimisel meeles pidada, et sealne elanikkond tegeleb enamasti põllu- ja metsamajandusega. Lisandväärtusena on juurde tekkinud teist tüüpi töökohti, nagu majutus-, toitlustus- ja turismiteenused, kaugtöö, erinevad ökotallid; aina rohkem töötajaid osaleb igapäevases tööalases pendelrändes linna ja maa vahel. Kuna maal elavad inimesed on üha enam linnastunud, siis tuleb maapiirkondade planeerimisel arvestama uut tüüpi kogukondadega. Püüasustuse hoidmiseks peab kõigis maakohtades olema aastaringelt sõidukõlblik avalik teedevõrk, võimalus liituda mõistliku hinna eest elektrivõrguga, kiire andmesidevõrguga ja saada puhast joogivett. Inimene peab saama lähikonnast otstarbekal viisil esmatähtsaid teenuseid ning pääseda ühissõidukiga iga päev maakonnakeskusesse (Üleriigiline planeering Eesti 2030+).

Võru maakonnaplaneering 2030+

Võru maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on välja töötatud tuginedes üleriigilisele planeeringule „Eesti 2030+”, mis on maakonna tasandil ruumilise arengu planeerimisel peamiseks suunda andvaks alusdokumendiks, ning lisaks riiklikele suunistele ja juhenditele. Maakonna ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste kujundamisel on arvestatud kohaliku kontekstiga, lähtudes maakonna kohta koostatud ruumilise arengu analüüsist. Arengu põhimõtete ja suundumuste eesmärgiks on tasakaalustada riiklike ja kohalike huvisid, mis arvestavad nii riiklike suuniste kui kohalike omavalitsuste soovidega. Maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on aluseks maakonnaplaneeringu lahenduse välja töötamisele.

- Võru maakonna ruumilise arengu visioon:

Võrumaa on atraktiivne, ajaloolist kultuuri ja looduslähedust väärtustava ruumistruktuuriga maakond. Selgelt eristuvad traditsioonilised külamaastikud ning kompaktsena hoitud asulad ja linnad, mis koondavad ka mahukamat ettevõtlust ja tootmistegevust. Elanike igapäevaelu

toimimine tugineb nutikate ja paindlike teenuslahenduste rakendamisel ning mugavatel ühendustel oluliste keskustega, eelkõige Võruga. Sellega on tagatud kvaliteetne elukeskkond erinevates Võrumaa piirkondades (Võru maakonnaplaneering 2030+).

- Võru maakonnaplaneeringu lahendus keskendub järgmistele teemadele:
  - keskuste võrgustiku määramine, et luua eeldused kahaneva elanikkonna tingimustes toimivaks asustusstruktuuriks, kus teenused ja töökohad on koondunud väljakujunenud keskustesse. Keskustega seotakse teedevõrk, uuendatakse kergliiklusteede vajadus ja põhimõtteline paiknemine
  - linnalise asustuse alade määramine, et tõsta olemasolevate keskuste tihedust ja kompaktsust. Eesmärgiks on suurendada piirkonna ruumilist ja funktsionaalset sidusust ja soodustada mitmekesise elukeskkonna säilimist, kaasa arvatud ettevõtlusalade arengut.
  - riigikaitse ruumiliste vajaduste tagamine, et võimaldada piiriäärsele maakonnale omaselt riigikaitse ehitiste toimimist. Maakonnaplaneeringus kajastatakse riigikaitse ehitisi ja nendele kaitseministri määrusega määratud piiranguvööndeid.

Tasakaalustatud ja läbimõeldud ruumilise arengu saavutamisel on olulised varasemalt koostatud teemaplaneeringud. Eelmise (2002.a) kehtestatud, Võru maakonnaplaneeringu täpsustamiseks on koostatud teemaplaneeringud, mis käsitlevad teatud teemavaldkondi detailsemalt kui on võimalik (Võru maakonnaplaneering 2030+).

Põlva maakonnaplaneering 2030+

Kuna endise Orava valla territoorium kuulus varasemalt Põlva maakonna koosseisu, siis on oluline vaadata ka Põlva maakonnaplaneeringu tingimusi. Põlva maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused on välja töötatud tuginedes üleriigilisele planeeringule „Eesti 2030+” (maakonna tasandil ruumilise arengu planeerimisel peamiseks alusdokumendiks) ja maakonna ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste kujundamisel arvestatud kohaliku kontekstiga, lähtudes maakonna kohta koostatud ruumilise arengu analüüsi järeldustest. Arengu põhimõtete ja suundumuste eesmärgiks on tasakaalustada riiklikke ja kohalikke huvisid, mis arvestavad nii riiklike suuniste kui kohalike omavalitsuste soovidega.

Põlva maakonna ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused:

1. Asustuse arengu suunamisel Põlvamaal lähtutakse olemasolevast asustusstruktuurist (Kasutatakse ära olemasolevaid taristuid ning tihendatakse olemasolevaid kompaktsed ruumistruktuuriga asulaid, suunates arengud nende asulate keskusaladele. Väärtustatakse olemasolevaid hajusaid asustusmustreid maapiirkondades, pakkudes paindlikke ja kogukonnapõhiseid lahendusi teenuste tarbimiseks, et säilitada maapiirkondade suhteline atraktiivsus elukohana. Väärtustatakse väärtuslikke põllumajandusmaid kui ressursi ning nende eesmärgipärast kasutust.
2. Asustuse areng Põlvamaal tugineb olulisel määral väiksemate, kohaliku tasandi keskuste võrgule, lisaks maakonna keskuslinnadele ning väljaspool maakonda paiknevatele, Põlvamaa elanike jaoks tähtsatele keskuslinnadele (eelkõige Tartu, kuid ka Võru ja Otepää).
3. Põlvamaal puudub vajadus täiendavate arengualade määramiseks väljaspool olemasolevaid kompaktsed ruumistruktuuriga asulaid – tegemist on kahaneva rahvastikuga piirkonnaga, kus on otstarbekas eelkõige olemasolevate struktuuride ärakasutamine ja väärtustamine, seda nii elamuarenduses kui ettevõtluses.
4. Põlvamaal puudub vajadus täiendavate suuremate tootmisalade määramiseks, eeldatavalt koondub ettevõtlus- ja tootmistegevus valdavalt olemasolevate keskuste piirkonda. Valdava

väikeettevõtluse tingimustes puudub vajadus ka põllumajandustegevusega seotud ettevõtluse jaoks eraldi alade määramiseks maakonnaplaneeringu tasandil.

5. Säilitatakse erinevad ruumiväärtused linnalise ruumistruktuuriga asulates ja maapiirkondades – piisav kompaktsus linnades ja teistes tiheda ruumistruktuuriga keskusasulates ning iseloomulik hajusus maapiirkondades.

6. Liikuvuse suunamisel (ka ühistranspordi korraldamisel), lähtutakse keskustagamaa põhistest ühendustest, arvestades sealjuures ka üle maakonna piiri ulatuvaid vajadusi. Teenuste ja töökohtade kättesaadavus keskuse tagamaa elanike jaoks põhineb, lisaks paindlikele lahendustele ning koha peal olemasolevatele teenustele, vastaval liikuvuskorraldusel.

7. Liikumisvõimaluste tagamise alusena peetakse silmas teedevõrgu heakorda ja täiendamise vajadusi, arvestades maakonnatasandi täpsusastet. Sealjuures kajastatakse teadaolevad põhimõttelised vajadused, kuid täpsemad lahendused igal konkreetsel juhul selguvad täiendavate planeeringute/projektide koostamise käigus.

8. Rohelist võrgustikku käsitletakse olulise ressursina, mis kätkeb endas maakonna mainet kujundavaid loodusväärtusi, samuti paljuski puhkemajandusele arenguvõimalust pakkuvaid puhkeväärtusi.

9. Puhkeväärtusena on oluline avaliku juurdepääsu võimalus väljakujunenud supluskohtadele.

10. Väärtuslikke maastikke käsitletakse olulise ressursina.

11. Elukeskkonna kvaliteedi tagamisel on oluline roll muuhulgas esteetilistel väärtustel; lisaks looduslikule esteetikale ka inimtekkelise pärandi väärtustamisel. Elukeskkonna esteetilised väärtused hõlmavad nii väljakujunenud (küla)maastikulisi tervikuid, linnalises keskkonnas kujunenud iseloomulikke miljöösid kui ka üksikehitiste kõrget arhitektuurset kvaliteeti. Elukeskkonna esteetiliste väärtuste säilimist ja jätkuvust tuleb pidada kvaliteetse elukeskkonna üheks tagatiseks.

12. Maakonna arengu kavandamisel arvestatakse kaitstavate muinsus- ja loodusväärtustega.

13. Maakonna arengu kavandamisel arvestatakse riigikaitsete huvide ning nendega seotud piirangutega.

14. Maavaradega varustatuse tagamist käsitletakse avaliku huvina, kuid kaevandustegevuse eelduseks saab pidada parimate teadaolevate tehniliste jm võimaluste kasutamist, vähendamaks kaasnevat keskkonnahäiringut nii looduskeskkonnale kui elanikele. Kaevandamisjärgselt tuleb kasutatud alad korrastada, kas loodusliku keskkonna taastamiseks, majandustegevuseks või rekreatsiooniks sobilike aladena (Põlva maakonnaplaneering 2030+).

Kohaliku omavalitsuse tasandi planeeringud ja arengudokumendid:

Võru valla arengukava 2018-2030+

Valla strateegia eesmärgiks on määratleda selged teemad, millele tähelepanu pöörata. Valdade ühinemise tõttu on oluline muuta vallad ühtseks tervikuks. Võru valla strateegia aluseks on nii peamised väljakutsed kui ka varasemates arengukavades ja ühinemislepingutes toodud suunad. Valla tulevikusuunad on kokku võetud visiooni ja viie strateegilise programmiga, mis kirjeldavad soovitud olukorda aastaks 2030. Visiooni ja soovitud seisund poole liikumine on kavandatud läbi meetmete ning tegevuste. Seosed visiooni, eesmärkide ja meetmete vahel on kokku võetud strateegiakaardiga.

Visioon aastaks 2030:

Võru vald on suurepärase elukeskkonnaga, tugev, arukas ja uuendustele avatud omavalitsus, mida iseloomustavad:

- koostegemine ja tugev „meie-tunne“;
- tublid ja tõhusad teenusekeskused;
- mitmekesised ja tervist edendavad vaba aja veetmise võimalused;
- kaasaegne taristu ja heakorrastatud avalik ruum;
- tugev ettevõtlus ja „piirkonnaülesed pärlid“ (Võru valla arengukava 2018-2030).

Üldised põhimõtted, millest lähtutakse üldplaneeringu koostamisel:

- Asustuse suunamisel lähtutakse eelkõige tihendamise printsiibist (alakasutatud või kasutusest välja langenud maa-alade, hoonete ja olemasoleva taristu kasutuselevõtmine);
- Kasutusest väljalangenud maa-aladele leitakse uusi ja uuenduslikke kasutusviise, sh määratakse, kus on võimalik ehitatud keskkonna „tagastamine“ loodusele;
- Soodustatakse ressursi (sh energia) säästvaid lahendusi;
- Avalik ruum arendatakse ja kujundatakse vananeva elanikkonna vajadusi ja universaalsisaini põhimõtteid arvestades;
- Soodustatakse erinevaid liikumisviise, pöörates suuremat tähelepanu jalgsi- ja jalgrattaga liiklejate vajadustele;
- Valla asumite siseste piirkondade identiteeti tugevdatakse läbi väärtuste määratlemise ja asumite piiritlemise (Võru valla üldplaneeringu lähteseisukohad).

Moodustunud uue omavalitsusüksuse Võru valla territooriumil kehtivad käesoleval ajal viie (Võru, Lasva, Sõmerpalu, Vastseliina ja Orava) valla üldplaneeringud:

- Võru valla üldplaneering, kehtestatud 09.04.2008 määrusega nr 42;
- Lasva valla üldplaneering, kehtestatud 19.04.2013 otsusega nr 1-1.3/15;
- Sõmerpalu valla üldplaneering, kehtestatud 25.03.2010 otsusega nr 9;
- Vastseliina valla üldplaneering, kehtestatud 29.08.2007 määrusega nr 1-1.1/24;
- Orava valla üldplaneering, kehtestatud 25.11.2011 määrusega nr 29.

5. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju (sh mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad) ning KSH sisu

5.1. Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju, mõjutatavad keskkonnaelemendid ja eeldatavad mõjuallikad

KSH aruanne peab käsitlema KeHJS § 40 nimetatud teemasid, arvestades seejuures üldplaneeringu eesmärke ja käsitletavat territooriumi. Lähtudes KeHJS-i § 40 lõikest 4 käsitletakse KSH aruandes kavandatava tegevuse mõju keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, kaitstavatele loodusobjektidele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele ning hinnangut jäätmekäitluste võimaluste kohta.

PlanS § 80 lõige 2 sätestab keskkonnamõju strateegilise hindamise kavatsuse sisu järgmiselt: „keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuses märgitakse keskkonnamõju hindamise ulatus ja eeldatav ajakava ning üldplaneeringu rakendamise eeldatavalt kaasneda võiv oluline keskkonnamõju, sealhulgas mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus, võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku alale ja muu planeeringu koostamise korraldajale teadaolev asjasse puutuv teave“.

Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel lähtutakse Võru valla üldplaneeringus käsitletavatest valdkondadest ja nende üldistustasemest ning eelkõige hinnatakse nende valdkondadega seonduvaid mõjusid, mis lahendatakse ära üldplaneeringu koostamise käigus (alade juhtotstarvete ja tingimuste määratlemine või täpsustamine, nt rohevõrgustiku alade ja väärtuslike maastike piiride ja kasutamistingimuste täpsustamine, maakasutuse ja selle tingimuste seadmine, ehituskeeluvööndi täpsustamine jne). Keskkonnamõju strateegilise hindamise olulisimaks eesmärgiks on planeeringu koostamisel leida sellised lahendused, mille puhul oleks võimalik vältida või maksimaalselt vähendada ebasoodsat mõju inimese tervisele, elukeskkonnale ja looduskeskkonnale.

Eeldatavalt kaasneva keskkonnamõju määratlemisel on oluline esmalt kindlaks määrata võimalikud mõjuallikad ja mõjutatavad keskkonnaelemendid. Mõjuallikate määratlemisel on lähtutud üldplaneeringu tasandil käsitletavatest teemadest ja objektidest. Sellest tulenevalt on võimalikud mõjuallikad:

- maa- ja veealade planeeritav kasutamine (sh planeeritavad elamualad, tööstusalad, puhke- ja virgestusalad jt maakasutuse juhtfuntsioonid);
- maardlate ja maavaravaru kaevandamisest mõjutatud alade kavandatav kasutamine;
- ÜP-ga määratavad tehnoobjektid;
- ühisveevärgi veehaarded, kalmistud, jääkreostusalad ja -objektid jms, mis võivad mõjutada asustuse ja maakasutuse suunamist;
- rohevõrgustiku elemendid, väärtuslikud maastikud, kaitsealused loodusobjektid jms, mis võivad mõjutada asustuse ja maakasutuse suunamist;
- kavandatavad riigikaitse otstarbega maa-alad.

Üldplaneeringu elluviimisel mõjutatavad keskkonnamelemendid:

Looduskeskkond

- loodusvarad: põhjavesi, pinnavesi, mets, maavarad jms;
- kaitsealused loodusobjektid, sh Natura 2000 alad;
- roheline võrgustik;
- muud väärtuslikud looduskooslused (niidualad, märgalad, vääriselupaigad jmt);
- väärtuslikud maastikud.

Kultuuriline keskkond:

- piirkonna identiteet (traditsiooniline elulaad) ja kultuuripärand;
- miljööväärtuslikud alad;
- kultuurimälestised;
- pärandkultuuriobjektid.

Sotsiaalne keskkond:

- inimese tervis ja heaolu (lähtudes joogi- ja suplusvee kvaliteedist, üleujutusohust, välisõhu seisundist ja müra- ja vibratsioonist);
- tööhõive ja töökohtade kättesaadavus;
- teenuste kättesaadavus (arstiabi, haridus, ühistransport, kultuur, puhke- ja rekreatsioonivõimalused jms).

Majanduslik keskkond:

- põllumajanduslik tootmine ja väärtuslikud põllumajandusmaad;
- maaparandussüsteemid;
- metsandus;
- tööstuslik tootmine ja väiketootmine;
- turism (sh kultuuripärandiga seotud);
- teenindussektor;
- taristu kättesaadavus (sh liikluskorraldus, ühistransport, elektrivarustus jm).

Keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus täpsustatakse võimaliku mõju iseloom ja ulatus lähtuvalt mõjuallikatest ja mõjutatavatest keskkonnamelementidest.

Käesoleva üldplaneeringu koostamisel peab hindama võimalikku mõju Natura 2000 loodusaladele ja linnualadele. Kuivõrd üldplaneeringu koostamise algfaasis ei ole veel selge kas ja milliseid Natura 2000 võrgustiku alasid võidakse mõjutada, siis täpsustakse seda KSH aruande koostamise ja üldplaneeringu koostamise faasis. **Eeldatavalt ei kaasne üldplaneeringuga olulist mõju Natura 2000 alade kaitse-eesmärkidele, kuna tuleb välja töötada selline planeeringulahendus, mis arvestab Natura 2000 alade kaitse-eesmärke.**

Kuigi Võru valla piir ühtib kaguosas Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni piiriga, siis **koostatava üldplaneeringuga ei kavandata olulisi objekte või tegevusi, millega võiks kaasneda oluline keskkonnamõju Vene Föderatsioonile, seega ei ole vajalik läbi viia piiriülest mõjuhindamist.** Kui üldplaneeringu koostamise käigus peaksid ilmnenema aga asjaolud, mis võivad kaasa tuua olulist keskkonnamõju teise riigi keskkonnale, siis teatatakse sellest Keskkonnaministeeriumit, kes informeerib sellest Vene Föderatsiooni.

Üldplaneeringu ja KSH koostamise protsessi käigus võib lisanduda mõjusid, mida tuleb töö käigus hinnata.

5.2. KSH sisu

Planeeringulahenduse väljatöötamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine on omavahel tihedalt seotud ning paralleelselt kulgevad protsessid. Keskkonnamõju strateegilisel hindamisel vaadeldakse üldplaneeringu elluviimisega kaasnevat mõjusid keskkonnale, et tagada laiemate keskkonnaaspektide arvestamine üldplaneeringu lahenduses ning saavutada tasakaalustatud ruumiline areng. Keskkonnamõjude strateegilise hindamise abil tahetakse jõuda strateegilise arengudokumentini, mis arvestab Eestis aset leidvate sotsiaalsete protsessidega, samuti Võru maakonna, Võru valla ja Eesti Vabariigi strateegiliste arengudokumentidega. Üldplaneeringu elluviimisega kaasneb loodetavasti soodne (positiivne) mõju sotsiaalsele keskkonnale, looduskeskkonnale ja majanduslikule keskkonnale.

Mõjude hindamisel lähtutakse nii keskkonnakomponendi kesksest lähenemisest (üldplaneeringu mõju keskkonnale) kui ka hinnatakse keskkonnast enesest tulenevaid mõjusid.

pakutakse KSHs vajadusel välja ja võrreldakse töö käigus tekkivaid nn objektipõhiseid ja maakasutuse alternatiivseid lahendusi (alternatiivid) ning antakse hinnang sobivama alternatiivi valikuks. Objektipõhised ja maakasutuse alternatiivsete lahenduste täpne sisu selgub planeerimise ja KSH protsessi käigus.

KSH aruandes kirjeldatakse kas teatud tegevusega kaasneb otsene, kaudne, ebasoodne (negatiivne) või soodne (positiivne) mõju. Kirjeldatakse mõju iseloomu, suurust, ulatust, esinemise tõenäosust ja kestvust. Pärast hindamist tehakse vajadusel ettepanekuid ebasoodsa mõju vältimiseks ja/või leevendamiseks. Hindamisel arvestatakse väljastpoolt planeeringuala tulenevate oluliste mõjudega ning mõjude kumuleerimisega.

KSH aruande eelnõu sisu osas lähtutakse KeHJS § 40 lg 2, 3 ja 4 toodud nõuetest, mille alusel koosneb KSH aruanne vähemalt järgnevatest põhiosadest:

- 1) üldplaneeringu sisu ja peamiste eesmärkide iseloomustus;
- 2) üldplaneeringu seos asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentidega;
- 3) eeldatavalt oluliselt mõjutatava keskkonna kirjeldus;
- 4) hindamismetoodika kirjeldus;
- 5) alternatiivsete arengustsenaariumite kirjeldus (sh ülevaade põhjustest, mille alusel valiti alternatiivsed arengustsenaariumid);
- 6) alternatiivsete arengustsenaariumite võrdlus (ülevaade sellest, kuidas saadi parim alternatiivne arengustsenaarium);
- 7) üldplaneeringu jaoks olulised rahvusvahelised, Euroopa Liidu või riiklikud keskkonnakaitse eesmärgid ja kirjeldus, kuidas neid eesmärke ja muid keskkonnakaalutlusi on strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel arvesse võetud (vastavusanalüüs);
- 8) hinnang eeldatavalt olulise vahetu, kaudse, kumulatiivse, sünergilise, lühi- ja pikaajalise, soodsa ja ebasoodsa mõju kohta keskkonnale, sealhulgas inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale, bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele, pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile, kliimamuutustele, kultuuripärandile ja maastikele, hinnangut jäätmetekke võimaluste kohta (sh erinevate mõjude omavahelised seosed ja üldplaneeringu elluviimisest

- lähtuvad keskkonnaprobleemid, eelkõige, mis on seotud kaitstavate loodusobjektidega, sealhulgas Natura 2000 võrgustiku aladega);
- 9) üldplaneeringu elluviimisega kaasneva olulise ebasoodsa keskkonnamõju vältimiseks ja leevendamiseks kavandatud meetmed ning nende meetmete eeldatava tõhususe hinnang;
  - 10) ülevaade üldplaneeringu elluviimisega kaasneva keskkonnamõju strateegilise hindamise korraldamise, avalikkuse kaasamise tulemuste kohta;
  - 11) ülevaadet raskustest, mis ilmnesid keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande koostamisel;
  - 12) üldplaneeringu elluviimisega kaasneva olulise keskkonnamõju seireks kavandatud meetmete ja mõõdetavate indikaatorite kirjeldust;
  - 13) KSH kokkuvõte;
  - 14) Avalike arutelude protokollid ja KSH muud lisad;
  - 15) Asutuste ja isikute ettepanekud, vastuväited ja küsimused ning ülevaade nende arvestamisest või arvestamata jätmise põhjendustest.

KSHs ei käsitleta null-alternatiivi ehk tõenäolist arengut juhul, kui strateegilist planeerimisdokumenti ellu ei viida, kuna vastavalt *Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse* § 14¹ lõikele 11 peab haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu algatama moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse üldplaneeringu ühe aasta jooksul kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamise päevast arvates ning kehtestama üldplaneeringu kolme aasta jooksul selle algatamisest arvates. Seega ei ole null-alternatiiv reaalne alternatiiv.

5.3. KSH hindamismetoodika kirjeldus

KSH käigus lähtutakse KeHJS ja PlanS nõuetest. Mõjude hindamisel lähtutakse nii keskkonnakomponendi keskest lähenemisest (üldplaneeringu mõju keskkonnale) kui ka hinnatakse keskkonnast enesest tulenevaid mõjusid. Mõjude hindamise lähtekohaks on üldplaneeringu kui strateegilise ruumilise arengudokumendi iseloom. Mõjude hindamisel püsitakse üldplaneeringu täpsusastmes ja keskendutakse teemadele, mida saab üldplaneeringuga reguleerida ning mis on konkreetse planeeringulahenduse puhul olulised.

Ptk 5.1. lähtuvalt tuleb Võru valla üldplaneeringu KSH läbiviimisel keskenduda järgmistele planeeringulahenduse elluviimisega kaasnevatele ning kaasneda võivatele mõjudele:

- Mõju looduskeskkonnale, sh mõju:
  - pinna- ja põhjaveele;
  - väärtuslikele maastikele;
  - roheline võrgustikule;
  - metsamaadele;
  - maavaradele;
- Mõju looduslikult väärtuslike alade (niidualad, märgalad, vääriselupaigad jmt) terviklikkuse ja bioloogilise mitmekesisuse säilimisele, sh Natura 2000 aladele ja kaitstavatele loodusobjektidele;
- Mõju inimese sotsiaalsetele vajadustele, sh hinnang, kas planeeringulahendus tagab eeldused inimsõbraliku, vananeva elanikkonna vajadustega arvestava ruumiliste

lahenduste väljaarendamiseks ning kas planeeringulahendusega on inimestele loodud eeldused vajalike teenuste osutamiseks (arstiabi, haridus, ühistransport, kultuur, puhke- ja rekreatsioonivõimalused jms);

- Mõju inimese heaolule ja tervisele lähtudes joogi- ja suplusvee kvaliteedist, ülejutusohust, välisõhu seisundist ja müra, samuti liikluskorraldusest. Võru valla üldplaneeringus ei ole vaja hinnata loodusliku kiirguse mõju inimese tervisele, kuna Keskkonnaministri 30.07.2018 määrus nr 28 „Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel” ei nimeta Võru valda kõrgendatud radooniriskiga maa-alade loetelus.
- Mõju ettevõtluskeskkonnale, (sh põllumajanduslik tootmine, metsandus, tööstuslik tootmine, turism jt) ning taristu ja töökohtade kättesaadavusele;
- Mõju kultuuripärandile, pärandkultuurile, sh võttes arvesse üldplaneeringule koostatud muinsuskaitse eritingimusi. Samuti mõju miljöövärtuslikele aladele.
- Mõju tehiskeskkonnale ja taristule (sh teed, elektri- ja sidevõrgud, soojamajandus, veevarustus- ja kanalisatsioon, riigikaitse vajadused jmt).

KSH koostamisel kasutatakse kaht peamist meetodilist lähenemist: vastavusanalüüs ja välismõjude analüüs.

Vastavusanalüüs hinnatakse, kui edukalt aitab Võru valla üldplaneering täita teistes strateegilistes arengudokumentides püstitatud keskkonnanäesmärke. Vastavusanalüüsi abil hinnatakse, kuidas erinevad kavandavad planeeringulahendused aitavad eesmärkide täitmisele kaasa. Vastavusanalüüsis püütakse hinnata:

- ✓ kas ja mil määral kavandatud piirab (piiritleb) arenguid või tegevusi;
- ✓ kas ja mil määral kavandatud toetab arenguid ja tegevusi;
- ✓ kuidas ja mil määral kavandatud väärtustab olemasolevat.

Välismõjude analüüs on lähenemine, mis võrdleb kavandatavaid tegevusi välismõjude spektri osas (kas tänu kavandatavale tegevusele võivad keskkonnanäingimused muutuda paremaks või halvemaks). Välismõjude analüüs hinnatakse Võru valla planeeringulahenduse mõju eelpool nimetatud keskkonnanäelementidele planeeritavate maakasutuse funktsioonide kaupa.

Mõjude hindamisel kasutati muuhulgas erinevate varem teostatud uuringute andmeid, analoogiaid, erinevaid seisukohti, geoinfosüsteemide (GIS) rakendusi, erinevaid riiklike andmebaaside andmeid (nt EELIS, Maa-amet) ja muud asjakohast teavet või vahendit, mis võimaldas tagada KSH aruande järelduste adekvaatsuse (sh mõju ja olulise mõju eristamise).

Välismõjude analüüsi käigus hinnatakse mõjusid eeskätt kvalitatiivselt (kirjeldavalt) erinevate loodus- ja sotsiaal-majandusliku keskkonna elementide suhtes (ekspertarvamused, konsultatsioonid jms). Vajadusel kasutatakse ka hindamismaatrikseid, võtmetegurite kaalumist jne. Võimalusel hinnatakse mõjusid eri keskkonnanäelementidele ka kvantitatiivselt. Arvestades üldplaneeringu strateegilist taset ja seda, et planeeritu osas puudub sageli piisavalt detailne informatsioon, on siiski kvantitatiivsete hinnangute andmine keeruline ning seetõttu pole paljude keskkonnanäelementide osas kvantitatiivsete hinnangute andmine võimalik. KSH käigus antavad hinnangud jagunevad üldjuhul lühi- ja pikaajalisteks.

Kuna KSH lähtub strateegilise planeerimisdokumendi täpsusastmest, hinnatakse ka mõjusid oluliselt üldisemal tasemel kui näiteks detailplaneeringu või tegevusloa tasandil, seejuures ei viida KSH käigus läbi täiendavaid uuringuid. Hinnangute andmisel tuginetakse olemasolevatele planeeringute, uuringute, riiklike ja maakondlike sektorarengukavade, seire- ja statistika- ning teadusandmetele ja muude allikate materjalidele. Muuhulgas tuginetakse juhendmaterjalile Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat (2017) (http://www.envir.ee/sites/default/files/raamat_2017_final.pdf).

Võru valla üldplaneeringu KSH raames hinnatakse võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku aladele esmalt läbi eelhindamise protsessi. Juhul, kui on ilmne, et üldplaneeringuga kavandatakse Natura võrgustiku alale olulist keskkonnamõju avaldavat tegevust ja tegevuse üksikasjad on teada, viiakse läbi ka asjakohane hindamine. Natura hindamisel lähtutakse juhendmaterjalis "Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis" (2017).

6. Koostöö ja kaasamine

Üldplaneeringu ja KSH koostamisse kaasatakse isikud, kelle õigusi ja huve planeering võib mõjutada või kes on avaldanud soovi olla koostamisse kaasatud. Lisaks kaasatakse asutusi, kellel võib olla põhjendatud huvi eeldatavalt kaasneva olulise keskkonnamõju või planeeringuala ruumiliste arengusuundumuste vastu. Huvitatud osapoolte seas on lisaks valitsusvälised keskkonnaorganisatsioonid neid ühendava organisatsiooni kaudu ning planeeritava maa-ala elanikke esindavad mittetulundusühingud ja sihtasutused.

Isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu on esitatud (lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise väljatöötamise kavatsuse koostamise hetkel) lähteseisukohtade ptk 5.

7. Protsessi eeldatav ajakava

Protsessi läbiviimise orienteeruv ajakava on esitatud lähteseisukohtade ptk 7.

8. Strateegilise planeerimisdokumendi ja KSH osapooled

Teave DP ja KSH protsessis osalevate osapoolte kohta on toodud tabelis 10.1.

Tabel 10.1. DP protsessi osapooled (seisuga august, 2018).

ÜP koostamise konsultant	ÜP koostamise korraldaja	ÜP kehtestaja	KSH läbiviija
AB Artes Terrae OÜ	Võru Vallavalitsus	Võru Vallavolikogu	OÜ Alkranel
Heiki Kalberg, juhtiv planeerimis-spetsialist	Valeria Litvinenko, planeeringuspetsialist	Aare Hollo, volikogu esimees	Alar Noorvee, KSH juhtekspert
Küütri tn 14, 51007, Tartu	Võrumõisa tee 4a, Võru 65605	Võrumõisa tee 4a, Võru 65605	Riia 15B, Tartu, 51010
Tel.: +327 742 0218, +327 509 1874	Telefon 785 1242	-	Tel: +372 736 6676, +372 554 0579
E-post: artes@artes.ee	e-post: vald@voruvald.ee	e-post: vald@voruvald.ee	info@alkranel.ee

KSH ekspertgrupi koosseis:

- Alar Noorvee (Alkranel OÜ) – KSH juhtekspert;
- Tanel Esperk (Alkranel OÜ) – keskkonnaekspert
- Terje Liblik (Alkranel OÜ) – keskkonnaspetsialist;
- Elar Põldvere (Alkranel OÜ) – keskkonnaspetsialist;
- Martin Sööt (Alkranel OÜ) – keskkonnakonsultant;
- Kaari Susi (Alkranel OÜ) – keskkonnaspetsialist;
- Sandra Jürgens (Alkranel OÜ) – keskkonnakonsultant.

KSH juhtekspert Alar Noorvee omab KSH läbiviimise õigust vastavalt *Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse* §34 lg 4) sest:

- On omandanud kõrghariduse keskkonnatehnoloogias (doktorikraad, PhD) Tartu Ülikoolis
- Omab enam kui 5-aastast töökogemust keskkonnamõju hindamiste ja keskkonnamõju strateegiliste hindamiste juhtekspertina. Omab keskkonnaalast töökogemust alates 2000. aastast.
- On läbinud MTÜ Keskkonnamõju Hindajate Ühing poolt läbiviidud Keskkonnamõju strateegilise hindamise koolituse 60 tunni mahus (2016. aastal).
- On juhtekspertina läbi viinud mitmed üldplaneeringute keskkonnamõju strateegilised hindamised.
- On läbinud juhtimisalase koolituse enam kui 60 tunni mahus Estonian Business Schoolis - Projektijuhtimise meistriklass (3 EAP; 1 EAP = 26 tundi maht, vastavalt 3EAP = 78 tundi).

- Ekspert tunneb keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid, protseduuri ja hindamisega seotud õigusakte ning on keskkonnamõju strateegilisel hindamisel erapooletu ja objektiivne.
- Kasutatavad meetodilised juhendmaterjalid:
  - Therivel, R. „Strategic Environmental Assessment in Action“ London, 2004.
  - „Sustainability Appraisal of Regional Spatial Strategies and Local Development Documents“ Office of Deputy Prime Minister, London 2005.
  - Commission's Guidance on the implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment.
  - Keskkonnamõju strateegilise hindamise menetluse läbiviimise juhend (PlanS-i kohane menetlus) (http://www.envir.ee/sites/default/files/ksh_juhend_plans_0307.pdf)
  - Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat (2017) (http://www.envir.ee/sites/default/files/raamat_2017_final.pdf)

KSH väljatöötamise kavatsuse (VTK) lisad

KSH VTK lisa 1. ÜP koostamise ja KSH algatamise otsus.

VÕRU VALLAVOLIKOGU

OTSUS

Võru

11.04.2018 nr 53

Võru valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine

Vabariigi Valitsuse 22.06.2017 määruse nr 105 „Lasva valla, Orava valla, Sõmerpalu valla, Vastseliina valla ja Võru valla osas haldusterritoriaalse korralduse ja Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 1995. a määruse nr 159 „Eesti territooriumi haldusüksuste nimistu kinnitamine“ muutmise“ alusel moodustus Võru Vallavolikogu valimistulemuste väljakuulutamise päeval, s.o 21. oktoobril 2017 Võru valla, Lasva valla, Sõmerpalu valla, Vastseliina valla ja Orava valla ühinemisel uus omavalitsusüksus Võru vald.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 14¹ lõike 4¹ alusel kehtivad kuni haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse õigusaktide kehtestamiseni ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil kuni ühinemiseni kehtinud õigusaktid.

Moodustunud uue omavalitsusüksuse territooriumil kehtib käesoleval ajal viie (Võru, Lasva, Sõmerpalu, Vastseliina ja Orava) valla üldplaneering.

Ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse rakendamise seaduse § 5 lõike 1⁴ kohaselt haldusreformi raames ühinenud kohaliku omavalitsuse üksuste üldplaneeringud vaatab haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksus üle hiljemalt 2018. aasta 1. juuliks.

Võru Vallavolikogu 4. aprilli 2018. a otsusega nr 52 on kinnitatud Võru valla, Lasva valla, Sõmerpalu valla, Vastseliina valla ja Orava valla üldplaneeringute ülevaatamise kokkuvõte.

Eesti territooriumi haldusjaotuse seaduse § 14¹ lõike 11 kohaselt haldusterritoriaalse korralduse muutmise tulemusena moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu algatab moodustunud kohaliku omavalitsuse üksuse üldplaneeringu ühe aasta jooksul kohaliku omavalitsuse üksuse volikogu valimiste tulemuste väljakuulutamise päevast arvates ning kehtestab üldplaneeringu kolme aasta jooksul selle algatamisest arvates. Kaalutlemisvõimalust uue üldplaneeringu koostamiseks ei ole (Rahandusministeeriumi 03.12.2017.a ringkiri lk 3 lg 1).

Lähtudes eeltoodust, rahandusministeeriumi 03.12.2017 ringkirjast nr 15-3/2669-1 ja tuginedes planeerimisseaduse § 77 lõikele 1, lõikele 4, lõikele 5, lõikele 6, lõikele 7 ja lõikele 8, Võru Vallavolikogu

otsustab:

1. Algatada Võru valla üldplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine.
2. Üldplaneeringu eesmärk on:
  - 2.1. moodustunud Võru valla territooriumit haarava ühtse üldplaneeringu dokumentatsiooni koostamine;
  - 2.2. ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste määratlemine;
  - 2.3. üldiste maakasutus- ja ehitustingimuste määramine järgnevateks aastateks;

- 2.4. üldiste väärtuste ja huvide esile toomine, mis tagavad parimal võimalikul moel kohaliku omavalitsuse jätkusuutliku ruumilise arengu nii elanike kui ka ettevõtjate seisukohast.
3. Kinnitada Võru valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lähteseisukohad vastavalt käesoleva otsuse lisale.
4. Võru valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamise otsus avalikustada valla kodulehel, ajalehes Võrumaa Teataja ja Ametlikes Teadaannetes.
5. Vallavalitsusel korraldada hange üldplaneeringu ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise koostamiseks ja sõlmida vastavasisuline hankeleping.
6. Käesolevat otsust on õigus vaidlustada 30 päeva jooksul, arvates päevast, millal valet esitada õigustatud isik otsusest teada sai või oleks pidanud teada saama, esitades vaide Võru Vallavolikogule haldusmenetluse seadusega vaidmenetlusele kehtestatud korras. Otsuse peale on kaebeõigusega isikul õigus esitada kaebus 30 päeva jooksul haldusakti teatavaks tegemisest arvates Tartu Halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras.
7. Otsus jõustub teatavastegemisest.

(allkirjastatud digitaalselt)
Aare Hollo
vallavolikogu esimees

Olulisemad kasutatud materjal

1. EELIS (Eesti Looduse Infosüsteem – Keskkonnaregister, seisuga 01.10.2018)
2. Kultuurimälestiste riiklik register
3. Lasva valla üldplaneering, 2013. Kättesaadav
http://lasva.kovtp.ee/documents/1709907/1847826/Lasva_valla_yp_KSH_aruanne_heakskiitmiseks.pdf/304d5a49-0e8c-4b07-abca-0457e542bfe1
4. Maa-ameti kaardirakendus, 2018.
5. Orava valla üldplaneering, 2011. Kättesaadav:
<http://orava.kovtp.ee/documents/1709615/0/Orava+valla+%C3%BCldplaneering.pdf/97e21c22-90aa-4217-be95-509ccdf76c3c>
6. Põhjavee kaitstuse kaart, 2018. Kättesaadav: <https://veeveeb.envir.ee/vesi/>
7. Põlva maakonnaplaneering 2030+, 2018. Kättesaadav:
http://www.maavalitsus.ee/documents/2845826/18701113/2_Maakonnaplaneeringu+seletuskiri.pdf/d10ee216-f589-45f1-a4df-d64e2255d1d3
8. Võru maakonnaplaneering 2030+, 2018. Kättesaadav:
<http://www.maavalitsus.ee/documents/2845826/19384801/V%C3%B5ru+maakonnaplaneering+seletuskiri.pdf/2e843c06-2e63-4e0a-99c7-60db5ce1e0bc>
9. Võru maakonna rohevõrgustik, 2015. Kättesaadav:
http://www.maavalitsus.ee/documents/2845826/19557219/5_V%C3%B5ru+maakonna+rohev%C3%B5rgustik.pdf/7b23f94e-5a70-4807-8f8c-c2c7739b77b9
10. Võru valla arengukava 2018-2030, 2018.
11. Võru valla toimekeskkonnaanalüüs, 2018.
12. Võru valla üldplaneering, 2008. Kättesaadav:
https://www.riigiteataja.ee/aktiiv/4071/2201/3067/seletuskiri_yp.pdf
13. Võru valla üldplaneeringu lähteseisukohad, 2018. Kättesaadav:
http://voruvald.kovtp.ee/documents/17893463/18814249/2018-53+Lisa_%C3%9Cldplaneeringu+1%C3%A4hteseisukohad.pdf/b5b92a89-a041-4ab3-8722-80e8511bdde0
14. Üleriigiline planeering Eesti 2030+, 2013. Kättesaadav:
https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/Ruumiline_planeerimine/eesti2030.pdf
15. Vastseliina üldplaneeringu keskkonnamõtjude strateegiline hindamine, 2007.